

ŽIVLJENJE IN SVET

25

20. decembra

Knjiga 10.

19 Ljubljana 31

Življenje in svet

Illustrovaná tedenska revija

Izhaja vsako nedeljo in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.—, polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 tir, polletno 16 tir, celoletno 30 tir. — FRANCIJA, mesečno 4 franke. — ČESKOSLOVASKA, mesečno 6 kron. — AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. — Amerika in ostalo inozemstvo letno 1 1/2 dolarja.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5.

VSEBINA št. 25: Dr. Vlad. Travner: Irska (konec). — Dvojčniki v življenju in slovstvu (nk). — L. Mrzel: Knjiga in dom. — Zima v Mandžuriji. — Maščevanje mrtvih pri Hevzurih. — Slike iz življenja in sveta. — Ivan Podržaj: Milan Vrba. — Adolf Koelsch: Pasovi. — Jabolko v verstvih in vražah. — Sportna borba v raznih oblikah. — Bogoča tehnika. — Gerda Brandes. — Greta Garbo, kraljica Hollywooda. — Kopalnica. — Tedenski jedilni list. — Ali ima moda kaj »smisla«?

Ali ima moda kaj „smisla“?

Edino, kar je stalnega v modi, je večna sprememba. Če so bile obleke včeraj kratke in ozke, so danes široke in dolge, če so bile včeraj priljubljene rdeče in višnjeve barve, je danes moderna črna in bela, če se je bilo včeraj treba oblačiti kot »girl«, triumfira danes dama itd. itd. Lahko stavimo eno proti tisoč, da bo jutri spet vse drugače, zakaj temeljni zakon mode je, da gre njen razvoj le nekaj časa v eni smeri in se potem okrene naravnost v nasprotno smer. Moda je torej nekako podobna nihanju ki stalno niha med dvema ekstremoma (Dolgo — kratko, primitivno — komplicirano, enobarvno — pisano in podobno).

Nehote se človek vpraša, kakšnim zakonom se neki pokorava to nihanje in kaj je torej prav za prav »smisel« mode? Ali ima moda sploh kak globlji »smisel«, ali obstojijo kak razumljive razlage, zakaj je moda ob določenem času prav taka, kakršna je, ali obstoji kaka tajna vez med razvojem mode in vsakokratnimi duhovnimi in kulturnimi strujami?

Vprašanje je dovolj zanimivo, da se bližje ukvarjamo z njim. In res so o tej temi napisali že celo vrsto več ali manj učenih in duhovitih razprav. Z najrazličnejših vidikov so že skušali najti v nepravilnem nihanju modnih struj kak »konkreten« smisel, seveda ne da bi pri tem imeli preveč sreče. Zakaj vedno, kadar so ravno postavili prelepo novo teorijo, je modni razvoj naredil nepričakovan preobrat, ki ga teorija nikakor ni mogla predvideti in ki je nenaadno preobrnil vso umetno smiselno zgradbo.

Nemara najbolj sklatantni primer za to smo doživeli prav v zadnji dobi. Še pred dvema letoma so povsod poudarjali, da je preprosta, kratka, sportna obleka za zdaj in

vekomaj »edina mogoča«, in da ne bo nobeni ženski nikdar prišlo na misel, da bi se iznova podvrgla neprijetnim dolgim krilom, ki le pobira prah in ovira gibanje; trdili so, da je naša doba — doba dela in strojev — »od glave do nog« stvarna in da tudi ženska obleka ne sme biti izjema.

Z razumom ni moči tej logiki ničesar oporekati, in vendar je dejstvo, da je dolga obleka vsaj za večer v zelo kratkem času spet zmagala na vsej črti. In ljudje so mnenja, da je »nova moda«, ki zahteva spet prave obleke, ženj prav za prav mnogo bolj prikladna kakor »moda krpic«, ki jih je bilo povsod premalo — izginilo je vse navdušenje za smotrenost.

Staljšče smotrenosti torej menda ni prava podlaga, na kateri bi bilo moči najti v nihanju modnega razvoja konkreten smisel. Poglejmo, če bomo imeli z drugim stališčem več sreče.

Kako je na primer z lepoto? Saj je znano, da je lepota nekaj relativnega in se tekom časa spreminja, tako da je teoretsko popolnoma možno, razumeti vsakokratno modo kot zrcalo okusa, ki je ravno v veljavi.

Če pa bližje pogledamo, nas tudi tu obhajajo upravičeni dvomi. Zakaj prvič si skoraj ne moremo misliti, da bi se ženski čut za lepoto stalno tako hitro in radikalno spreminjal, kakor bi morali sklepati po nemadnih skokih mode; drugič smo že večkrat doživeli dobe, v katerih je bila moda priznana grda in neprivlačna. In jo je tudi večina žensk občutila tako; in vedno so se ji le ženske brezpogojno pokorile. Omenimo le preozka krila in toliko

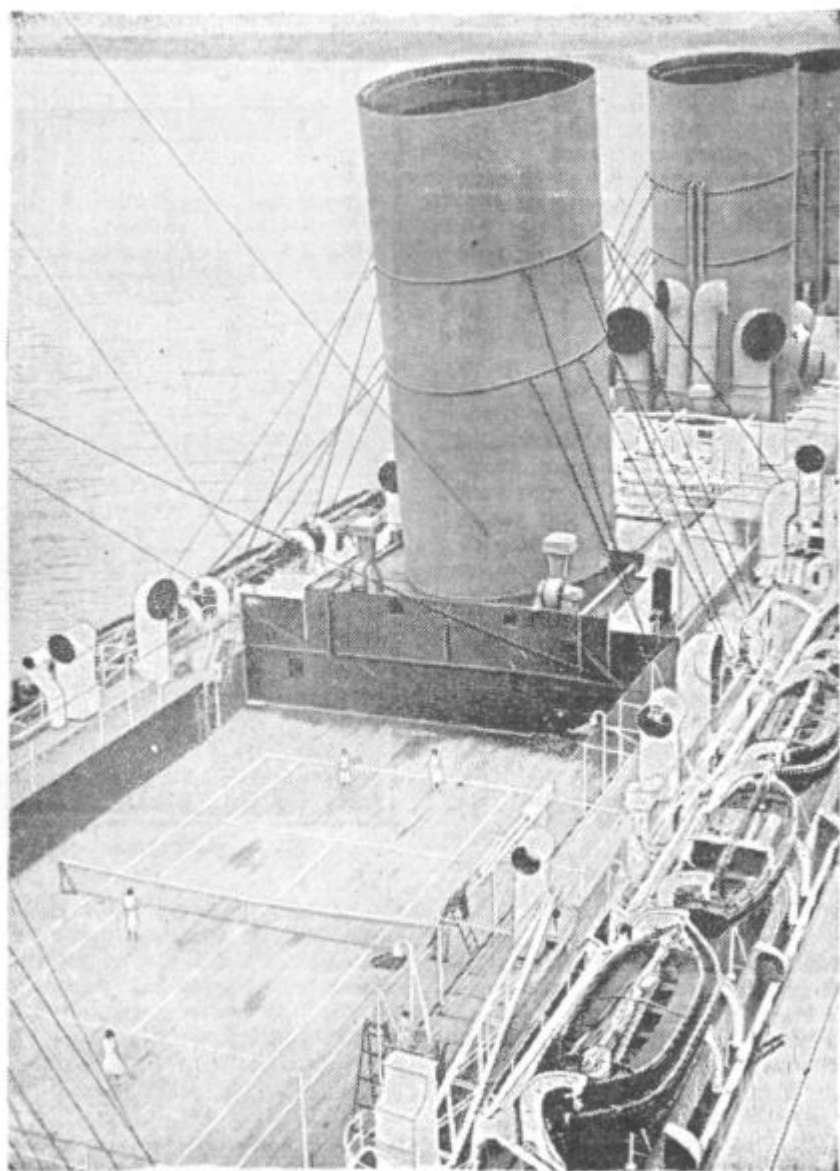
Nadaljevanje na predzadnji strani.

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 25.

LJUBLJANA, 20. DECEMBRA 1931

KNJIGA 10.

Angleški luksuzni prekomornik »Empress of Britain«

Dr. Vlad. Travner

Irska

K desetletnici irske svobode

(Nadaljevanje)

Irancoska revolucija 1848 je našla v Irski glasen odmev. To dokazuje predvsem ustanovitve nove politične stranke »Mlada Irska«, ki je pod vodstvom Smitha, O'Briena, Meagherja i. dr. agitirala za to, da se loči Irska od Angleške s silo (physical force party v nasprotju z O'Connelovo »moral force party«). To nevarno gibanje je skušala zatreti angleška vlada s posebnim »zakonom v zaščito krone«. Voditelji gibanja so bili obsojeni na smrt, pozneje pa pomiloščeni in deportirani.

Iste smotre kakor »Mlada Irska« so imeli »Fenijci«. To zvezo so ustanovili 1861 ameriški Irči. Imenovali so se po bajeslovnem narodnem junaku iz 3. st. po Kr. Fionu ali Finnu. »Fenijci« (Fenians) so bili torej »Finnovi sinovi«, ki so hoteli z orožjem doseči irsko neodvisnost. 1863 so oklicali v Chicagu svobodno irsko republiko in določili vlado. To gibanje je imelo tudi doma mnogo pristašev. Glavno glasilo je bilo »The Irish People« v Dublinu, ki je skrival, pa tudi očitno pozivalo irski narod na oborožen upor, ki naj bi izbruhnil 1865. To je preprečila vlada pravočasno s tem, da je zaplenila glavno glasilo, napravila povsod stroge hišne preiskave, proglasila na vsem otoku obsedno stanje, vzela prebivalcem orožje in prekinila vse zveze med Irsko in Ameriko. Kljub temu to gibanje ni prenehalo. Še 1867 so se zgodili razni fenijski atentati. Ti teroristični akti pa so med Irči zbudili splošno nevoljo, tako da je gibanje kmalu prenehalo.

Ta revolucionarna in teroristična gibanja, ki jih ne moremo odobravati, so imela tudi svojo dobro stran. Angleška vlada je namreč slednjič uvidela, da se da rešiti irsko vprašanje samo s sporazumom. V tem smislu je deloval predvsem veliki državnik William Gladstone (r. 1809. † 1888). Na njegovo pobudo je izšel 1868 »zakon o razdržavljenju irske cerkve«, ki je po 300 letih odpravil krivico, da je obstojala v skoraj popolnoma katoliški deželi bogato dotirana protestantska državna cerkev. Še večji pomen so imela Gladstonova pri-

zadevanja, olajšati usodo irskih najemnikov. Odslej so imeli ti reveži zakonito zaščito proti samolastnemu izkoriščanju angleških veleposestnikov. Omogočil jim je tudi državna posojila, da so si mogli izboljšati svoja zemlji-

De Valera

šča, četudi so imeli od tega dobiček samo tisti, ki so imeli večje vsote na razpolago. Pa tudi s temi reformami se ni dalo rešiti povoljno irskega vprašanja. Geslo Ircev v naslednjih desetletjih je bilo namerč »Homerule«, t. j. irska samouprava. Irska naj bi dobila svoj lastni parlament v Dublinu, ki naj bi bil le v nekaterih stvareh podrejen parlamentu v Londonu. Glavna voditelja tega gibanja sta bila Isaak Buti in Charles Parnell. Ta cilj so skušali doseči Irči z obstrukcijo v parlamentu in s tako zvano »deželno ligo«. Tudi Gladstone je podpiral irske težnje; vendar je 1886 propadel s svojim predlogom. Važnejša

kakor ta prizadevanja so bile številne agrarne reforme (1896, 1898 in 1903), ki so slednjič povsem osvobodile irske najemnike.

Pod Asquitovim ministrstvom (1912) je sprejel slednjič parlament irsko »Homerule«. S tem niso soglašali pretežno angleški prebivalci Ulstra. Irska se je razdelila v dva sovražna tabora. Poleti 1914 so napravili Ulstrovci pod vodstvom Edvarda Carsona bojni pohod proti Dublinu. Medtem pa je izbruhnila svetovna vojna, ki je začasno prekinila ta nasprotstva. Aprila 1916 je skušal Robert Casemet zanetiti z nemško pomočjo upor Ircev proti Angležem, ki so

Oba dela naj bi dobila lastni vladi; ves otok pa naj bi bil zastopan v angleškem parlamentu s 42 poslanci.

To rešitev so Irce odklonili in nadaljevali boje. Poleti 1921 se je začel Lloyd George pogajati z irskim parlamentom, ki se je medtem spet sešel. Dne 6. dec. se je sklenil londonski mir, ki je določil, da ostane Homerule iz leta 1920, v veljavi za Ulster, medtem ko postane ostala Irska svobodna država v okvirju britanskega imperija (dominion). Ta dogovor je odobril irski parlament dne 7. jan. 1922 z veliko večino — proti glasovom De Valere in njegovih pristašev. Prvi predsednik nove dr-

Univerza v Dublinu

upornika ujeli in obesili. Obenem so udušile angleške čete v Dublinu vstajo, ki so jo povzročili pristaši Sinn Feina in oklicali irsko republiko. Nasprotstva so se zopet poostrila: medtem ko je zahteval Ulster ločitev od ostale Irske, so vztrajali irski nacionalisti na nedeljeni Irski. Spomladi 1918 je morala vlada opustiti svojo namero, razširiti splošno vojno obveznost na Irce. Pri volitvah istega leta so dobili sinnfeinovci od 103 mandatov 73. En del teh poslancev se je združil pomladi 1919 v Dublinu v irski parlament (Dáil Éireann) in oklical republiko. Predsednik vlade je bil De Valera. Angleška vlada je sicer ta revolucionarni parlament razpustila, ni pa mogla preprečiti krvavih nemirov. Nato je izdal angleški parlament konec 1920 novo »Homerule«, ki je razdelila otok na dva dela: Ulster in ostalo Irsko.

žave je bil Griffith († avg. 1922); njemu je sledil W. Cosgrave. Prvi angleški generalni guverner je bil zmerni irski nacionalist T. Healy. Sinnfeinovci (pod De Valero) pa nove vlade niso hoteli priznati. Tako je prišlo spomladi 1922 do državljanske vojne, v kateri je padel poveljnik vladnih čet Collins. Šele 1923 se je dežela povsem pomirila. Dne 6. decembra 1922 je dobila nova država ustavo; meseca septembra 1923 pa je postala članica Društva narodov.

B. Sedanja Irska

Irska svobodna država obsega 70.000 km², t. j. 84 % irskega otoka. Ostali (severnovzhodni) del s 13.500 km² tvori britsko Severno Irsko. Meja med obema deloma je bila določena dne 10. decembra 1925.

Obala — posebno zapadna — je zelo členkovita z mnogimi zalivi (fjordi) in

otočiči, tako da ima dežela dovolj dobrih in varnih pristanišč. Površina je v splošnem (77 %) lahko valovita nižina, ki leži povprečno 150 m nad morjem. Vmes se vzpenjajo posamezne gorske skupine, ki se dvigajo 500 — 1000 m visoko. Najvišji vrhovi so na južnozapadnem delu otoka (Carrantuohill 1040 m). Pogorja so slabo obraščena, z mnogimi prepadi in pečinami in zelo slikovita. Obstojе večinoma iz apnenca, bazalta, granita, porfirja in škriljevca. Tekočih voda je mnogo. Reke so plovne večinoma skoraj do izvira. Največja reka je Shannon (258 km). Tudi na jezerih je dežela bogata (Lough Neagh, Lough Corrib i. dr.). Po svojih naravnih lepotah slove posebno Killarneyška jezera. Mnogo je tudi močvirij.

Podnebje je milo (oceansko) in vlažno. Zato ima dežela mnogo ravnikov in vedno zelenih rastlin, tako da se imenuje po pravici »zeleni« ali »smaragdni otok«. Povprečna letna temperatura znaša 10° C. Ob južni obali uspevajo celo agave, kameleje in druge subtropske rastline. Živalstvo je v splošnem isto kakor v srednji Evropi. Zanimivo je, da na Irskem ni krstač in strupenih kač.

Država šteje okrog 3 milijone prebivalcev (43 na km²). Nekoč je bila Irška obljudena mnogo bolj gosto. Okoli 1845 je štela nad 8 milijonov prebivalcev. Slabe gospodarske in politične razmere so povzročile, da se je mnogo Ircev izselilo posebno v severno Ameriko, kjer živi več irskih rojakov kakor v domovini. Te razmere se še zdaj niso bistveno spremenile; kajti še 1928 je zapustilo domovino okrog 25.000 oseb. Najgostejše so obljudene okolice Dublina, južna obal in nekatere rodovitnejše doline (povprečno 100 prebivalcev na km²). Vmes so obširna malo obljudena ozemlja. Edino velemesto države je glavno mesto Dublin (430.000 prebivalcev). Od ostalih mest imajo nad 20.000 prebivalcev samo Cork (80.000 pr.), Limerick in Waterford. Zaradi pritoka iz dežele rastejo mesta vedno bolj.

Prebivalci so po ogromni večini rci (95 %): ostali večinoma Angleži. Običajni jezik je angleški. Irski (galski) govori po štetju iz 1925 samo 397.000 oseb. Pa tudi ti razumejo večinoma angleški. Osebi, ki govorijo samo irski, je komaj 65.000. Irski so torej jasen dokaz, da sta narodnost in narodni jezik dva povsem različna pojma in da je odločilna za narodno pripadnost le narodna

zavest. Odkar je postala Irška svobodna, se irski jezik vedno bolj širi, posebno ker se poučuje v vseh šolah kot obvezni predmet in ker je tudi (poleg angleščine) državni in uradni jezik. Pričakovati je, da bo lepa, bogata in prastara irščina v teku nekaterih desetletij razširjena tako, kakor je bila ne-

Cosgrave

koč. Po veri je 92 % katolikov, tako da se pojma »narodnost« in »veroizpoved« skoraj popolnoma krijeta. Poreklo in zgodovina sta izobličila irski značaj. Irec je v splošnem nadarjen (posebno za umetnost), priden, skromen in konservativen. Za svoj narod in katoliško cerkev je pripravljen žrtvovati vse, kar ima. Njegove slabe lastnosti so nezaupljivost, zahrbtnost in velika lahko mišljenost.

Irška je revna dežela. Naravnih bogastev skoraj nima. Pridobivajo le neznatne količine bakra, svinca in drugega gradbenega materiala. Premog in petrolej morajo uvažati iz Anglije. Zato tudi ne uspeva industrija. V industrijskih podjetjih je uslužbenih komaj 107.300 oseb, od teh 28.000 v industriji za živila. Važnejša podjetja so le čevljarstvo, steklarstvo in izdelovanje volnenih predmetov. V novjšem času izdelujejo tudi mnogo avtomobilov. Izmed domačih obrti cvete posebno črkarstvo. Pred nekaterimi leti so zgradile razne nemške tvrdke obeki Shannon veliko elektrarno, ki bo brezdvomno pospešila razvoj industrije. Ogromna večina prebivalstva se neča s poljedelstvom in živinorejo. Zaradi vla-

ga in silne prekomorske konkurence se poljedelstvo ne more dobro razvijati, tako da zavzemajo žitna polja komaj pol % plodne zemlje. Tem pomembnejša je živinoreja, ki tvori glavni dohodek prebivalstva. Izvažajo predvsem

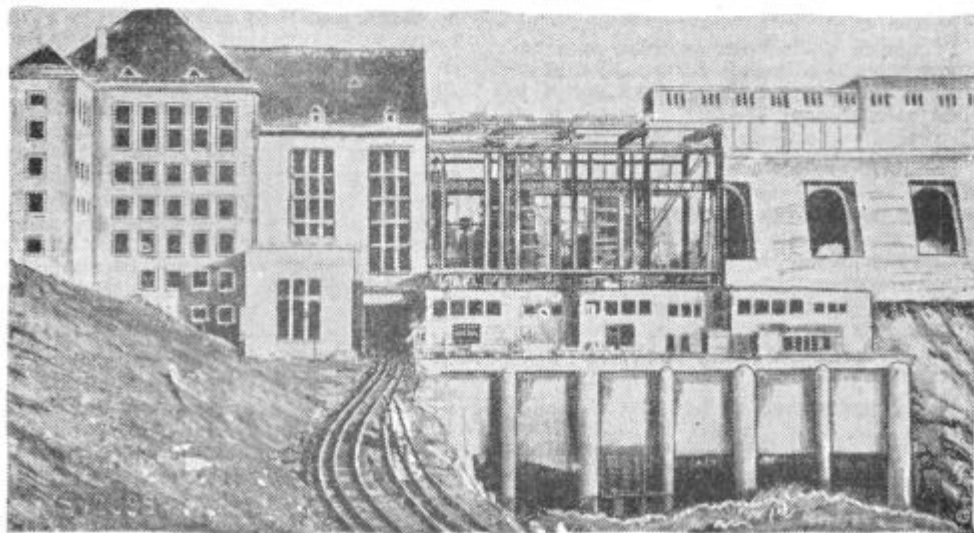
Irska revolucionarna mladina

živino, meso, ribe, volno, sir, mleko in druge živalske pridelke. Zato pa uvažajo manj vredna živila. Tako čudno menjavo kvalitet ne pozna nobena druga država v Evropi. Zato je tudi trgovina primeroma velika. Saj znaša vrednost uvoženih živil povprečno 1000 Din

na osebo in leto. Poleg tega uvažajo — posebno iz Anglije in Nemčije — tkanine in železne, bakrene, elektrotehnične in keramične izdelke.

Zelo razvit je promet. Železniške proge merijo 4350 km (14,6 km na 1000 prebivalcev). Večina železnic je last številnih zasebnih družb. Med njimi zavzema prvo mesto Great Southern Rahways Co, ki poseduje skoraj 77 % vseh prog. Ceste so povsod prvovrstne in merijo okoli 12.000 km. Zaradi tega je avtomobilski promet zelo razvit. Irska ima tudi mnogo prekopov, ki pa jih le malo izrablja.

Zelo razvita je prosveta, predvsem šolstvo. Izključno državni zavodi so samo tehnične in poljedelske šole. Vse ostale šole imajo strogo verski (katoliški) značaj. V ljudskih šolah poučujejo večinoma redovniki in redovnice. Posvetno učiteljstvo pa plačuje država, ki prispeva tudi $\frac{1}{4}$ stroškov za šolske zgradbe in odobri učne načrte. Osnovnih šol je bilo l. 1925. 5636 z okoli $\frac{1}{4}$ milijona učencev. Srednjih šol je 278 (133 za dečke, 119 za deklice in 26 mešana). V teh šolah se poudarja posebno nacionalna (irska) zavest. V Dublinu je katoliško vseučilišče (s Trinity College), ki ga podpira država. Razen tega obstoji (od 1908) državna univerza s posebnimi zavodi (colleges) v Corku, Galway in Maynoothu (za umetnost.). Vseučilišče obsega pet fakultet. Posebno važnost se polaga na narodno-gospodarske vede.

Električna centrala za vso Irsko

V državi velja v bistvu angleško pravo. Sodišča so okrajna in okrožna; v Dublinu je tudi apelacijsko sodišče (High court) in najvišji sodni dvor (Supreme court).

Socialne ustanove se ravna po vsem po angleških vzorcih. V cerkvenem oziru se deli država v 4 nadškofije in 24 škofij. Primas je nadškof v Dublinu. Anglikanska cerkev ima 2 škofa. Vojska šteje samo 7900 mož in 730 častnikov in obstoji iz prostovoljcev oz. miličnikov. Služba traja pri infanteriji 3 leta, pri drugih četah 5 let. Da je število vojaštva tako neznatno, je razumljivo, ker je prevzela deželno obrambo Vel. Britanija.

Po ustavi je od angleškega kralja imenovani guverner samo kraljevi namestnik in ima do parlamenta in ministrstev isto stališče kakor angleški kralj do istih organov v Angliji. Parlament obstoji iz dveh zbornic: senata in narodne skupščine. Senat šteje 60 članov, ki jih izvolita (v skupni seji) senat in

skupščina za dobo 9 let. Izmenjavajo se do $\frac{1}{2}$ vsako tretje leto. Predsednik senata je (poleg guvernerja) državni glavar. Narodna skupščina šteje 153 na 6 let izvoljenih poslancev. Aktivno in pasivno volilno pravico imajo vsi nad 21 let stari državljani brez razlike spola. Ministrstev je 10; vsa pa so odvisna od parlamenta. Državni grb je zlata harfa s srebrnimi strunami na modrem polju; državne barve pa so: zelena-bela in rumena.

Upravno se deli država na 26 grofij in 4 avtonomna (grofijska) mesta (Dublin, Cork, Limenick in Waterford). Upravljajo jih grofijski sveti. Posamezne grofije se dele v mestne distrikte. — Finančni sistem je verna kopija angleškega. V 1922—27 je krila država iz lastnih sredstev $\frac{9}{10}$ izdatkov, ostanek pa z dolgoročnimi posojili. 1928 so znašali državni dohodki 24,2 milij. £; izdatki pa 25,4 milij. £. Državni dolg (razen dolgov Angliji) znaša zdaj 23,5 milij. £ (Konec)

Dvojičniki v življenju in slovstvu

Ljudje z bolno domišljijo — n. pr. Mauissant — vidijo svoj lik zunaj sebe. Tako prikazen je Fr. Levstik imenoval »sebevid«. V navadnem življenju pa so nam dvojičniki ljudje, ki so na las podobni komu drugemu. V Rožičevih »Barbarizmih« čitam na str. 10: dvojak za njemačko »Doppelgänger« nije dobra riječ; bolje će biti: istoličnjak, istovetnjak. — Isto pripomnjo vidim pri besedah: dvojniki, dvojenci, podobnjaki, sličnjaki. Pri nas rabijo novinarji največ izraz: dvojniki.

Primer za zločinskega dvojnika se je nedavno zasledil v Buenos Airesu, kjer je izginil neki bankir, a na njegovo mesto je hodil nekaj tednov podoben mož, dokler se ni polastil večje vsote ter pobegnul.

Še hujši vzgled imamo iz 16. stoletja. Martin Guerra, rojen 1528 v Artiguesu, se je mlad poročil z Bertrando Nolsovo. Preden se mu je rodilo dete, je radi sleparstva pobral šila in kopita. Čez 8 let se je pojavil na njegovem domu Arnold de Thill in živel tu več let v njegovem imenu. Nazadnje se prikaže pravi Guerra, pohabljenec z leseno nogo, in sodišče obsodi lažnivca na smrt radi 7 zločinov.

Enako se je pred 40 leti mesarski pomočnik Ticheborn izdajal za sina stare plemkinje. Še ko so sleparja razkrinkali, je bila starka prepričana, da je to njen otrok... Pred 25 leti je neki avstralski kovač zahteval izplačilo dediščine, češ, da je nekdanji lastnik preostalega imetja živel dvojno: kot vojvoda in irgovec s po-

hištvo. Slučaj »Bruce-Portland«, kakršen je zabeležen v angleški kriminalni kroniki, je edinstven v svoji vrsti.

Lani so dnevniki poročali o 35-letnem Billu Humbertu iz Londona, ki je včasih igral princa Waleskega, dokler ga ni redarstvo prijelo zavoljo tatvine. Slično je vsakdo mogel čitati o francoskem abbéju, ki naj bi bil sprčo svoje podobnosti s papežem v filmu predstavljal svetega očeta.

Fotoreporter James Edwards († 1928) je bil verna slika tovarnarju Henryju Fordu. Letos pa so iztaknili dva para: Aristid Briand in pastor Mac Fadyen, Pierre Laval in neimenovan Newyorčan.

Nadaljnjih dvojic ne bom našteval. Povem samo, da so književniki že čisto segli po takem motivu. Iz starega rimskega slovstva so znani Plautovi »Menechmi«, s katerimi primerjajte Shakespeareovo »Komedijo zmesnjav«. V Moliérovem »Amfitrionu« nastopa bog Merkur v potezah Sozija, zato je s sosie danes sovražnica za »double« (dvojniki). Na Plauta spominja takisto komedija Tristana Bernarda »Jumeaux de Brighton«, in Jeana Variota »Mauvaise Conduite«, ki se te dni uprizarja v pariški pozornici Vieux Colombier. Na sličnosti dveh oseb je Fr. Mauzens zgradil dva pustolovska romana. Na isto podlago je postavljena povest »Črni bolid«, kjer Lucien Giudice pritaženo budi dvom o resničnosti Lindberghovega prekomorskega poleta. Slično misel je baje uporabil neki naš rojak za filmski scenarij, ki pa ni bil sprejet v tujini. (nk)

L. Mrzel

Knjiga in dom

Ko se takole pripravljam, da bi vam govoril o knjigi in domu, se mi neprestano vrača občutek, da mora biti človek, ki še dandanes hodi okrog in pridiga o knjigah, o umetnosti in o drugih takih drobnih stvareh, prav za prav kar ma-

L. Mrzel
(Karikatura N. Pirnata)

lo smešen. Približno tako smešen morda, kakor se nam dandanes zdijo smešne figure tistih prvih predstavnikov zdravniške učenosti, ki so v starih, davnih časih v dolgih, komičnih haljah hodili okrog, mahali z dolgimi, praznimi rokavi in momljali neznane, skrivnostne besede nad svojimi bolniki in ki kljub vsem svojim veseljem, pisanim komedijam najbrž niso mogli iz sebe iztresti prav nobene kapljice leka na rane svojega časa in ljudi.

V resnici živimo čuden, nerazumljiv čas. Danasnji človek skoraj da nima po knjigah, po umetnosti nobene potrebe več. Toda Bog je svet vse lepše uredil, kakor bi si kdo mislil, in tako je ena najbolj preprostim resnic, ki človeku daje še največ vere v življenje in v bodočnost tale resnica: da se namreč na svetu zmirom mnogo več

zgodí, kakor pa ljudje sami napravijo. In tako tudi človek, ki se ukvarja s knjigami in umetnostjo, torej z opravki, s katerimi je dandanes tako težko priti do uspeha in do kruha — saj je najbrž zadnji smisel vsakega uspeha na svetu samo tisti bore košček kruha in tista trohica sreče, ki si jo človek lahko pod solncem utrga. Kljub vsemu nikoli ne sme obupati.

Čas, ki ga živimo, je prav za prav čudežen čas. Ljudje si na svetu najbrž še nikoli niso bili tako blizu, kakor so si dandanes, kljub težko zastraženim mejam še nikoli ni bilo tako blizu od dežele do dežele, od domovine do domovine, in vsi neznani deli sveta, o katerih smo svoj čas čuli samo iz šolskih knjig in od katerih nas delijo neskončni oceani, nam še nikoli niso bili tako blizu, kakor so nam zdaj. Nekaj strašnega je dandanes s človekom pri nas in s človekom kjerkoli pod soncem: v strahotah, ki smo jih morali doživeti v zadnjih dveh desetletjih, smo ljudje vse preveč izvedeli, kako je svet uravnan in kako bi ga bilo treba uravnati, in izmed vseh ljubezni, kar smo jih bili kdaj zmožni, ljubezni do matere, do brata, do hiše, iz katere smo rojeni, do dežele in naroda, iz katerega smo, je najvišje zrasla v nas ena ljubezen — ljubezen do človeka, do človeka, kakršnega je Bog dal, do človeka, kakor se je kjerkoli na svetu rodil ali se zdajle rodi in se bo moral biti za svoje življenje, dokler ne bo našel zadnjega miru.

Naj bo na svetu kakorkoli, naj bodo ljudje in narodi še tako sprti med seboj in naj zevajo še tako brezzanji prepadi med njimi, naj bo od človeka do človeka še toliko praznote in mrazlega tujstva in naj bo v nas še tako malo čuta in prijazne dobrote-za borbe in poraze najbednejših, ki se bijejo mimo nas — nekaj trdnega bo zmirom ostalo med nami, umetnost bo zmirom ostala tista vez, ki bo iz vekov v veke spajala in združevala najboljše, kar je v nas. najboljše ljudi, kar se jih bije na svetu, in knjige bodo ostale tisti večni, neuničljivi pergament, na katerega bo človek zapisaval najstrahot-

nejše obupe svojega srca in najtišjo, najglobljo vero, ki mora vekomaj goriti v njem: vero, da mora biti na svetu dobro in lepo, vero, da mora na vsakogar kaniti vsaj trohica sreče, lepote in sonca.

In prav mladim rodovom, ki so presili težko šolo svetovne vojne in presobratov po nji, rodovom, ki so jih rodili, dojili, zibali in pestovali vojna, glad, smrt in najhujše gorje, kar mu je kdaj človeštvo gledalo v oči — prav tem rodovom je pred Bogom in ljudmi naloženo, da bodo slednjemu človeku na zemlji izvojevali nedotakljivo pravico do življenja, do ljubezni in do sreče.

Knjiga in dom!

Ali nista to dve besedi, katerih vsebina nam je v današnjih časih postala že tako daljna in tuja, da pomenjata za sodobnega človeka prav za prav samo še dvojje majhnih življenjskih obupov? Knjiga in pa dom. Včasih so na svetu živeli ljudje, ki jim je knjiga lahko bila še začetek in zadnji smisel življenja, ki jim je lahko bila še okno v svet in predmet najsvetlejšega življenjskega veselja, ki jim je lahko bila še kruh — časi, v katerih živimo zdaj, pa so nas tako privadili vsega hudega in brezupnega, da smo že skoraj nehali razmišljati o tem, odkod smo doma in kaj je prav za prav zadnji namen našega obstanka pod soncem, ti časi so nam tako upognili glave in duše, da je marsikdo izmed nas že čisto opustil vero, da se nam bodo še kdaj vsa okna in vsa vrata odprla na stečaj, v teh časih smo se tako privadili pogrešati in stradati vsakdanjega kruha, da smo nazadnje že čisto lahko začeli izhajati brez tistega božjega kruha, ki nam ga daje knjiga. Življenje družbe, življenje človeka je v teh letih po vojni v resnici napravilo tako žalostno pot navzdol, da smo se enega za drugim morali odreči vsega, brez česar smo mislili, da bomo lahko živeli.

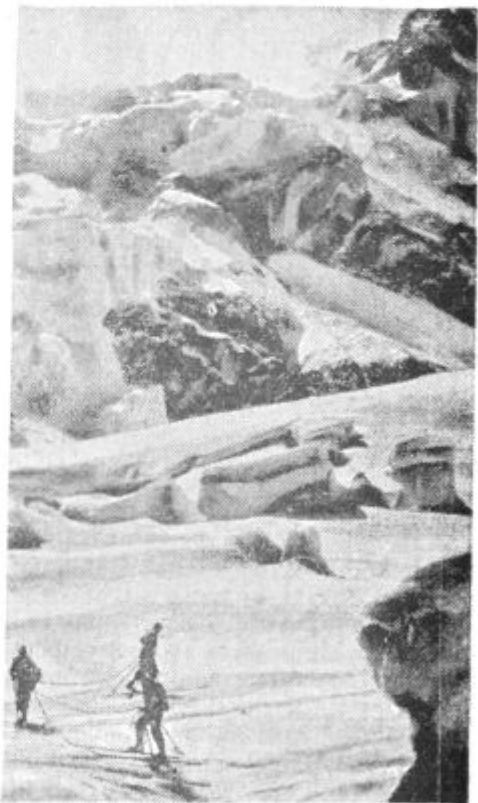
Toda zakon življenja je menda že tak, da se človek za zmirom nikoli ne more odreči nobene stvari, ki jo je že kdaj imel v rokah. Vsaka misel, do katere se dokopljemo, vsak kraj, ki se ga enkrat dotakne naša noga, vsaka zmaga, ki smo jo kje izvojevali, vsaka pravica, ki nam jo je življenje enkrat dalo v roke — nobene reči ne moremo več za zmirom izgubiti, vse, kar smo

kdaj tehtali s svojo mislijo ali s svojimi rokami, vse bo naša sveta pravica do konca dni in za vse pravice na svetu se mora človek brez prestopa boriti.

Potem pa dom. O, ti moj ljubi Bog, le zakaj mora človek še zmirom govoriti o teh starih dobrih, pa menda že zdavnaj izgubljenih stvareh! Kdo neki še ima dandanes tisto, čemur smo nekoč rekli dom? Brezdomec je dandanes najpogostejši prebivalec sveta, brezposelni delavci in izgubljeni ljudje romajo od mesta do mesta, od dežele do dežele, od kontinenta do kontinenta in iščejo malo kruha, malo pravice in malo miru. Človek ki je bolj spodaj doma, je izgubil svoje stalno

Predor pod Mont Blancom

Pod Mont Blancom, ki je kakor znano, najvišja gora v Evropi, nameravajo zvrniti 20 km dolg predor za železnico, ki bo vezala dolino Chamonix in Aosto. Vožnja iz Pariza v Rim bi se tako znatno skrajšala. Projektanti se nadajo, da bo gradnja lažja nego je bila pri simplonskem predoru.

bivališče in postal popotnik in popotovanje je edino, kar mu je še stalnega ostalo. Toda na svetu, v naravi in v družbi, je že tako čudežen red: nikoli se ne more zgoditi noben zločin, ne da bi vsa njegova peza padla na tistega, ki ga je storil, in na vse, ki so ravne duše stali zraven. Nobenega človeka ni mogoče pognati na cesto, ne da bi bil obsojen na cesto tudi tisti, ki ga je pogнал. In dasi je dandanes na svetu zelo veliko palač, dasi je dandanes kljub vsej bedi in pomanjkanju še zelo mnogo udobnosti, razkošja in vsega, vendar je na svetu mnogo več brezdomstva, kakor pa je na cesto vrženih plebejskih brezdomcev: brez doma so namreč ostali tudi vsi tisti desetisoči, ki se jim je posrečilo, da so svoje hiše napolnili z vsemi dobrotami tega sveta, ki pa so nazadnje prav tako ostali brez vsega, po čemer je človek lahko srečen na zemlji.

Ko so ljudje nekoč zdavnaj začeli zidati hiše, so jih začeli zidati pač samo za to, da bi živeli v njih svojo življenje, da bi ljubili v njih svojo majhno ljubezen, ki jo lahko dosežejo na svetu, da bi delali zase in za svoje in bi tako živeli rod za rod. Ko je človek iznašel hišo, mu je bila svetišče vsega: svetišče rojstva in smrti, svetišče dela in ljubezni, hiša mu je dom, v katerem je lahko kdaj tudi malo obupal, potem pa je zmirom spet zbral svoj pogum in se je zmirom spet iznova vrgel v boj z vsem svetom. Dandanes pa samo še kmečki človek premore takšen dom; meščan ima samo še zazidan prostor za svoje bivališče, v katerem lahko varno in dolgo spi. Pa kar velja o domu denarnega meščana, velja v podobni meri tudi o stanovanju njegovega malomeščanskega soseda, tako zvanega srednjega človeka, samo da ima tukaj tudi beda že veliko besedo zraven, in kjer se bedi pridruži še tesna nespamet in nerazumevanje človeka in stvari, se ti domovi kaj lahko izprevržejo v majhne pekle. Po mestih je dandanes v resnici že tako, da je menda še najbolj dobro doma tisti človek, ki je samoto izbral za svoj dom; samo na samoto se človek tako težko privadi kakor menda na nobeno drugo reč na svetu ne.

Pa naj bodo vse te stvari, kakor so že, pa naj bodo magari še bolj žalostne, kakor so zdaj. Nam ljudem pač ni-

koli ne bo nič drugega kazalo, kakor da bomo lepo polagoma živeli dalje — in če bomo hoteli živeti, bomo morali znati tudi malo potrpeti. Življenje se nam zdi pač samo zato tako težko, ker je vse ena sama neprestana, večna borba, človek pa se še po tisočih let ni naučil boriti. V nas je v resnici brez dna moči; pa da le na kakršenkoli način razsipamo te svoje moči, zmirom smo precej pripravljeni misliti, da bijemo borbo za kakšno veliko stvar. In ljudje zmirom tako radi mislimo, da lahko gremo popravljat ves svet, še preden smo sebe vsaj malo popravili. Toda nobeno spoznanje na svetu ne more biti bolj važno, kakor je poznanje samega sebe. Resnica je, laže pridemo vsemu svetu do dna kakor pa sebi. Toda kako si boš pred bitko izbral v orožarni, če ne veš, koliko lahko vzamejo vase tvoje moči? In zatorej mora človek poskrbeti, da bo sam pred seboj ves razgrnjen in razložen, preden se spušča v borbo za kakšno veliko stvar.

Naj le bo po naših domovih magari še bolj žalostno, kakor je zdaj: tega, kar že imamo, za nobeno ceno ne bomo dali iz rok. Korak za korakom se bomo borili dalje, navzgor. In česa nam je za to borbo bolj treba kakor pogleda vase in razgleda čez svet? Kakor je kruh dober, da živimo od njega, kakor je streha dobra, da spimo pod njo, tako nam je knjiga dobra kot okno, da gledamo skozi njo vase in v svet. Res je, žalostno je pri naših domovih; kolikor imamo prostora vse je prazno, in karkoli premoremo, od vsega nam je tesno. Toda ničesar nam ni tako zelo treba kakor vere, da ne še vse drugače, kakor je, in kakor volje, da tako mora biti. In kdorkoli ima kaj vsaj še takšen kot, da lahko kdaj tudi knjigo vzame v roke, naj le vzame kdaj, naj jo le mnogokrat vzame v roke.

Dobre knjige nam bodo lahko prinesle prav toliko vere in volje, kolikor nam je vere in volje treba za zmago in osvojitve sveta.

Zima v Mandžuriji

Ena izmed prekornih institucij, ki so z njimi obdarili Mandžurijo Rusi, je harbinski moderni zavod za raziskovanje kuge, ki čisto poseča široke ravni daljne Vzhodne Azije in redči tamošnje, itak ne pregesto prebivalstvo. Na zavodu deluje posadka zdravnikov vseh mogočih narodov, ki preiskujejo značaj bolezni, nje izvor in nje širjenje. Kot najnevarnejše raznašalke kuge veljajo mandžurske miši, zato se zavod prav posebno zanima za te glodalce in zdravniki čisto prirejajo lovske odprave za njimi. Avstrijski zdravnik dr. R. Kuntschik opisuje eno izmed takih odprav in iz njegovega opisa posnemamo pričujočo sliko začenjajoče se zime na mandžurskih ravninah.

lahko vsak dan izpremeni in da zna nastop mraza, ki prihaja v celinskem mandžurskem podnebjju vedno iznenada, močno vplivati na uspeh našega pohoda. Za obilni lovski plen je treba prekopati rove in prodreti do gnezd, kar je v zmrznjeni zemlji težko in zamudno.

Toda vreme je bilo le prelepo za pomisleke in odločili smo se, da gremo na pot 31. oktobra. Po krasni zvezdnati noči je napočilo sveže jutro, kar nas je vendar prisililo, da smo se prekrbneli s toplo zimsko obleko.

Vzhodnokitajska železnica teče cele ure po ravnini, ki je neznansko rodovit-

Bilo je lani konec oktobra, ko mi je dr. Jettmar z zavoda za proučevanje kuge v Harbinu stavil dobrodošli predlog, naj se udeležim odprave v Vzhodno Mandžurijo. Namen pohoda je bil naloviti nekoliko miši in svizcev, ki se rabijo pri proučevanju kuge.

Prejšnje dni je vladalo krasno jesensko vreme in jasno sinje nebo še ni obetalo skorega nastopa mraza in snega. Nadejali smo se, da bomo preživeli par lepih, brezskrbnih in svobodnih dni v naravi. Seveda je bil že pozen čas in redka drevesa v Harbinu so stala že brez listja, vedeli smo pa tudi, da se vreme

na. Brezbrežno so se razprostirala požeta polja kavlianga, visokega mandžurskega sirka, ki je eden izmed glavnih pridelkov Kitajcev tega kraja. Ob jasnem solčnem dnevu nudijo tudi severnomandžurske ravnine zelo prijazno sliko. Čim dlje pa nas je privedel vlak proti vzhodu, tem bolj sivo je postajalo nebo in enolična pokrajina je vzbujala občutek težke samote in zapuščenosti. Pri daljšem bivanju v Mandžuriji se človek navadi ravne pokrajine skoro brez vsakih dreves, vendar pa se olajšan oddahne, brž ko se na obzorju pokažejo griči in gore, a li celo gozdovi. Naš cilj so bili zadnji izrastki Tigrovega po-

gorja, kjer še živi amurski tiger. Že skoro v mraku smo ostavili na postaji Maoeršan vlak in se takoj lotili lova. V obraz nam je piha! oster in mrzel veter, ki je osipal zadnje redko listje z nizkega drevja in grmovja. Srečali smo nekoliko teleg z visokimi kolesi, ki so jih vlekli zdelani majhni mandžurski konjiči. Se preden smo se lotili kopanja za mišmi, nas je opozorilo škripanje in škrtanje koles, da je površina zemlje že zmrznjena. Skozi tanko trdo skorjo

čih Kitajcev. Ni jim šlo namreč v glavo, zakaj da lovimo baš miši.

Ležišče je za Evropeca nekoliko nenavadno. Vsi gostje prenočišča ležejo, zaviti v svoje obleke, na zidan pograd ob steni, pod katerim je izpeljan dimnik z ognjišča na prosto. Zunaj je bril pravi zimski veter, toda ležišče je bilo dobro kurjeno. Toploto je povečavala še telesna toplota kakih 40 Kitajcev, ki so obenem z nami prenočevali v hiši. Človek se seveda ne sme spotikati nad sil-

Mestna vrata v Mukdenu

smo morali kopati in do noči je bil naš plen le neznaten.

Že na prvi dan našega potovanja je nastopil hlad in nas prisilil, da smo iskali sumljivih dobrot kitajskega prenočišča. Toda čeprav v takih zatočiščih ni vedno prijetno, ker se mora človek bati, da od sosedov ne naleze neljubih majhnih živalic, vendar imajo tudi ta prenočišča svoje dobre strani.

Pri vročem čaju in cenenih toda zelo okusni domači hrani se je kmalu razvila živahna zabava, ki je razvezala vse bahaške sposobnosti naše kitajske služinčadi in v teku katere je mnogojezični dr. Jettmar moral odgovarjati na marsikako preprosto vprašanje navzo-

nim smrčanjem, kakor tudi nad dejstvom, da postane proti jutru zrak, — da se izrazim milo —, nekoliko gost in težak. Vse to seveda spada k mandžurskemu kmečkemu prenočišču, pa nas ni niti najmanj oviralo, da ne bi bili spali trdno in globoko vse do jutra, ko nam je krčmar prinesel tople vode za pitje in umivanje.

Prejšnji večer nam je samo mraz napovedoval, da je nastopila zima, ko pa smo prišli izpod strehe, smo doživeli presenečenje, ki nam je vzelo vsako nado na uspešno nadaljevanje našega lova. Debeli snežna odeja je bila od sinoči pala na zemljo in še vedno je v gostih kosmih snežilo. »Kar je, je«, smo se tolažili in se po dolgih vročih

mesecih, prebitih na brezmejni ravnini, iskreno razveselili pogleda na zasnežene gore in gozdove.

Toplomer je kazal 8° pod ničlo. Da nam ni bilo mraz smo urno korakali v zasneženo pokrajino in obžalovali, da nimamo smuči, ki so v tej deželi popolnoma neznana stvar.

dobnih gongih menih, da se je globoki glas razlegal daleč v mrzlo pokrajino.

Napočila je dolgotrajna zima in nobena vremenska izprememba ni mogla več pričarati toplejših dni. S siromašnim plenom smo se vračali v Harbin; kmalu so na obzorju izginile gore in šume. Pot nas je vodila po nepregledni

Cesta v Harbinu, važnem železniškem križišču, ki so ga zavzeli Japonci

Prebivalci nekaterih manjših hiš, ki se tu zovejo »fanze«, so spravljali pridelani sirek v žitnice. Metali so z vevnicami sveže omlačeno žito po gladko pometenih steptanih tleh in ga s tem čistili plev. Tu pa tam nam je udarjal v nos ostrí dim, ki ga nam je prinašal veter, in nas spominjal, da je treba od časa do časa kaj prigrizniti. To smo tudi storili v prenočišču blizu starega neznatnega kitajskega samostana. V božjo slavo je tolkel po zvonovom po-

beli ravnini, ki je v globokem zimskem spancu pričakovala prihodnje pomladi.

Tihoto zimskega počitka pa letos moti bojni hrup, želja po osvajanju je pregnala mir, Mandžurija je postala torišče krvavih bojov. Skromni in mirni prebivalci ne bodo nemoteno uživali sadov svojega truda, morda jim preti skorajšnje uničenje njihovih ponižnih domov, sami pa se bodo morali kot brezdomci potikati po nepreglednih mrzlih ravninah...

Volfram in Kitajci

Volfram je nujno potrebna kovina za izdelovanje raznih vrst žlahtnega jekla, razen tega pa se rabi v velikih množinah tudi za izdelovanje žaritnih nití v žarnicah. V najnovejšem času potrebujejo mnogo te redke kovine v galvanoplastiki. Zdi pa so se začeli za industrijo, ki potrebuje volfram, težki časi. Največ volframove rude pridobi-

vajo namreč na Kitajskem, v provinci Ki-angsi, kjer so jo nakopali v mirnem času do pet tisoč ton na leto. Zaradi sedanjih nemirov pa proizvodnja skoro popolnoma po-šiva, podjetja pa, ki še obratujejo, proizvajajo tako slabo kovino, da skoraj ni za rabo. Potreba po volframu se komaj še krije s starejšimi zalogami, če pa se delo na Kitajskem kaj skoro ne obnovi, bo treba poiskati pripraven nadomestek.

Maščevanje mrtvih pri Hevzurih

Hevzuri so kavkaško pleme in biva po neugodnih, neprijaznih krajih. Vas so jim pogosto ločene po strmih pečinah in prepadnih globelih. Njih naziv sam pomeni: žlebarji, globelčani. Njih 8 občin ali aulov leži ob povrju rek Asija, Arguna in Aragve, katero omenja A. Aškerc v potopisu »Iz Tiflisa čez Kavkaze«. V svojem gorskem zatišju so ohranili prvotne šege in navade, ki jih opaziš posebno ob pogrebnih in mrtvaških običajih. Ravnatelj narodopisnega muzeja v Tiflisu, dr. Jurij Njoradze, je o njih objavil knjigo v Stuttgartu »Begräbnis- und Totenkultus bei den Chewssuren«, to pa po svojih osebnih skušnjah. Evo odlomka za primer.

Po naziranju Hevzurov je treba mrtvecem ne samo hrane in pijače, obleke, žen in slug, razvedril kot konjskih dirk ali streljanja za nagrade, marveč tudi osvete, če jih je morilec poslal na drugi svet. V tem primeru sorodniki store vse mogoče, da se maščujejo, drugače pokojnikova duša nima pokoja. Ubijalec poskusi s svojci čim hitreje pobrati šila in kopita, ker ve, da bi ga sicer umorjenčevi sorodniki zalotili. Ti se skoraj pojavijo oboroženi na njegovem domu, ki ga najdejo praznega ter ga sedaj do tal porušijo. Zasedovalce potem pogostijo sosedje, a ne sorodniki beguncev; v ta namen se zakolje govedo ali nekaj ovac. Nato se preganjanje nadaljuje, da bi prišli hudodelca in njegove ljudi ter se krvavo znosili nad njimi. Ako je pogon brez uspeha, se smejo preganjanci čez leto dni vrniti. V temi in megli se priplazijo domov ter se nastanijo v »hati«, kamor so že prej dali spraviti govedo in nekoliko drobnice. Odondod pošljejo sla k protivnikom s ponudbo, naj se sklene mir. Ponudba se največkrat sprejme: v koči spravljene živali se zakoljejo in mir se sklene po določenem obredu vendar s pridržkom. Umoritelj stori celo vrsto obljub, ki se jih mora natanko držati. Ako n. pr. sreča rajnikovega bližnjega sorodnika (thav methava), mu je dolžan izkazati razne časti, če ne ga sme ta napasti in ga nosvetiti mrtvecu, ako je morebiti dobil rano. Kadar umrje »thav methava«, mu mora morilec žrtvovati jagnje. Brez posebnega vzroka sploh ne sme

priti v umorjenčevo selo. Ako ga pot zanese skozi, mora razjahati in peš k njemu voditi skozi vas. Brez posebnega dovoljenja prizadetih se ne sme lotiti nobenega večjega dela. Hoče li orati ali kositi, mora podariti govedo za dovolitev.

Podobne nazore o krvni osveti najdemo vse do danes tudi še pri drugih kavkaških gorcih. V prejšnjih časih so ti gorci ubijali ujetnika na grobu njegove žrtve; enako so počenjali tudi Hevzuri v davnini. V piraketelskem delu Hevzurije so mi stari ljudje pravili, da so njih pradedi tujerodne ujetnike pokončevali na gomili svojih rajnih, ako je krvno maščevanje tako zahtevalo: pri tem so dotične tudi pokojnemu »posvetili«. Kabardini, Čerkezi, Čečenci so se zadovoljili s tem, da so prijetemu morilcu odrezali uhelj in ga pokopali na umorjenčevem groblju. Oseti pa so v starini po dovršenem maščevanju hodili na umorjenčev grob, se ga z ustnicami dotikali, govoreč: »Miruj, tvojo smrt sem osvetil.« Neodpušljivo je, če krvav čin pustiš nemaščen. Umorjenčeva duša to zahteva. Vsak mrtvec vobče pričakuje, da se mu izkazuje čast. Nespoštljiva pripomba o mrtvecu se pri Hevzurih šteje za osebno žalitev. Tako n. pr. ne moreš Hevzuru nič hujšega prizadeti, nego če bi mu rekel: »... za tvojega mrtvaka bi bil jaz žrtvoval tudi mačko!« Za take besede sme žaliivca celo ubiti ako ne mara razieziti pokornika. Srd in nejevolje pri pokorniku lahko povzročiš tudi na ta način, da no krivem prisežeš. (k)

Cenljenje proti davici

Zdravstveni inštituti vseh kulturnih dežel se že dolgo intenzivno bavijo z vprašanjem kar najbolj učinkovitega pobijanja difterije ali davice, ker zahteva ta bolezen čedalje več žrtev. Ker pa sama izolacija in zdravljenje bolnikov nikakor ne zadošča za omejitve bolezni, so zdaj začeli, zlasti v Ameriki propagirati profilaktično cenljenje otrok in sicer v čim zgodnejših letih. V New Yorku je imela pronaganda lep uspeh. Brez naimaniškega pritiska so poslali starši na cenljenje že nad dve sto tisoč otrok, zaradi česar se je število smrtnih primerov znatno zmanjšalo.

SLIKE IZ ŽIVLJENJA IN SVETA

Zgoraj (od leve proti desni): N. M. Butler, predsednik Columbijske univerze v New Yorku in Jane Addams, predsednica mednarodne mirovne zveze, ki sta prejela Nobelovo nagrado za mir. — Ura nekega monakovskega smučarja, s katero se na podlagi sončnega stroja in naklona pobočij določi ali preti nevarnost ali ne. — Kitajski general Ma, poveljnik kitajskih čet v bojih z Japonci. — Spodaj: Miss Menchik, ženski šahovski mojster. — Mahatma Karpal s svojo ženo kot zimski gost v Chamonixu. — Leicester Square v Londonu, kadar vlada megla, kar je zelo pogosto v tem letnem času.

Ivan Podržaj

Milan Vrba

Petnajstega decembra nekaj minut čez tretjo uro zjutraj je umrl Milan Vrba. Zadnje besede, ki jih je izgovoril, so bile posvečene spominu daljne matere. Potem je šepetal neumljive besede, se nasmešnil, odprl stisnjeno pest in izdihnil.

Tako je povedala njegova zadnja gospodinja, ko sem prišel, da se domeniva z Milanom o njegovem rokopisu. Milana so bili že odnesli in komisija je zapечатila vrata njegove sobe.

Drugi dan so ga pokopali. V kotu za zidom. Debele snežinke so pokrile njegovo rakev, še preden so jo spustili v jamo. Suh mladenič je bruhnil v grob kopo besed in grobarja sta pričela razkopavati kup zmrznjene prsti.

Milan Vrba.

Malo čudna je njegova zgodba v časih, ko je zavladata v delu literarnega sveta socialna manija Iskana in prisiljena, kakor je dejal mladi Milan, ki je z vso ostroostjo ranjene duše nasledoval napisane besede ter jih primerjal z življenjem. Vsebine, vsebine! je pripomnil pod naslov knjige, ki jo je bil kupil nekaj dni pred svojo smrtjo. In Milan je bil mlad proletarec, ki se ni vtapljal v doživetja, da ustreže maniji!

Njegov oče je bil delavec v državnem podjetju. Tik pred smrtjo so mu povišali borno pokojnino — priboljšek za tobak, je rekel Milan, najmlajši med štirimi otroki, akademik po očetovi želji.

Bedna mladost. Učenje, instrukcije — kosilce v javni kuhinji in spet učenje, instrukcije. In — prekletstvo peresa. In kruh — tako daleč — daleč —

Jesen mi je zaupal: čital je bil oglas mlade gospe, da sprejme revnega, zdravega visokošolca in še tisti teden se je vselil v njen dom.

Več ni povedal. Tudi pozneje ni govoril o tej zadevi. Šele v novembru, ko je bil prišel vprašat po usodi svoje črtice, se je zagovoril. Pa je takoj pristavil: nihil ab omni parte beatum — (Milan namreč ni čital starih klasikov samo za šolsko uporabo. Videl je v njih sodobnost duha navzlic prevrednotenim razgibanosti sodobnjakega človeka).

Nil conscire sibi — sem se potrudil in obrnil besedo na stvar, ki je mahoma zbudila njegovo zanimanje.

Da, je trenil z očesom se za hip zamislil in kakor da govori s svojim lastnim dvojičnikom, so se premikale njegove ustne v poglobljanju razbolene duše.

Stvar bo daljša nego sem mislil, je dejal in me pogledal s tistim svojim otroško zaupljivim pogledom, ki je presenetil vsakega, kdor je količkaj poznal njegov duhovni obraz in njegovo nesproščeno mladost.

Pišem, česar ne pričakuje nihče od mene — nekaj bistveno socialnega, nekaj, kar je bilo in bo kljub resničnemu in namišljenemu odporu, je vzravnaval glavo. In čez trenutek: Do Božiča bom gotov in potem bom pravi božični meščan, se je pošalil, ne da bi se bil nasmešnil.

Obljubil sem mu pomoč, on pa je rekel kakor v odsotnosti: Mater obiščem za praznike. Stara je in v bedi. Moram.

Sredi pogovora se mu je obraz povesčeval, otožno vendar odločno je segel po klobuku in se poslovil.

Misel nanj in na njegovo delo je ostala v meni nalik prividu žive sence. Čim bliže je bil Božič, tem bolj mi je segala čez glavo. Tako je prišlo, da sem šel k njemu —

Komaj po pogrebu sem se spomnil, da bi bil moral vprašati gospodinjco po njegovih stvareh. Stopil sem za njo in v avtobusu, ki je brnel po belem polju, mi je razodela, da je policija odnesla Milanova pisma in vse popisane papirje.

Načelnik kriminalnega oddelka je bil presenetljivo prijazen. Izročil mi je Milanovo pismo in zveženj rokopisov. Podpisal sem kratek zapisnik in hitel domov —

> ... Zdaj je drugače. Z menoj namreč. Resnica ostane seveda nespremenjena. Psihoterapija, psihična higiena, psihoanaliza — v zvezi s seksusom in erosom — vse je gola libido. Genitalna se nasiti, ekstragenitalna na je nenasitljiva. Prva skrb je za ohranitev vrste, druga sili k sublimaciji in kulturnemu ustvarjanju.

Ženskost je krinka intelektualnega ženskega tipa. Lahko so dobre žene, tu-

di matere, ljubijo družabno življenje, toda vse je le maska — kritje in odpor pred lastno moškostjo.

Prava aristofanska doba...«

Neprijeten vtis besed, ki sem jih prečital na slučajno odprti strani rokopisa, je zbudil v meni dvom v Milanovo duševno ravnovesje. Videl sem v njih nelogično sosledje in njegova ustvarjalna osebnost se mi je zarežala kot mrtva praznina.

Razočaran sem odložil zveženj listov. To naj bo nekaj bistveno socialnega? Ubogi, nesrečni Milan! Da, kaj takega ni pričakoval nihče od njega, sem pomislil na njegovo prostovoljno smrt in vse se mi je zdelo naravno.

Razdrman sem pričel čitati pismo, naslovljeno name:

»To je edino pismo, ki ga pišem. Preverjen sem, da ga boste prejeli, ko me ne boste mogli več grajati. Kar sem storil, sem storil zavestno. Še zdaj ko pišem te vrste, se zavedam odgovornosti, čeprav mi je hudo zaradi matere. Kako malenkosten je včasih človek! Celo v trenutkih, ko je sicer nad vsem, kar je človeškega! Mors ultima linea rerum. Nikoli se nisem zatajil. Tak naj ostane v spominu sveta, ki mu dolgujem ono, česar svet meni ni mogel dati. Življenje je edina resnica. Vse drugo v življenju je laž, dokler bo človek suženj

svojih lastnih zakonov. Enaka pravica za vse — laž! Tu ni problemov. Tako je! Kdor uči drugače, je srečnejši od povprečnega, ker uživa v svoji lastni nemoci. V duši — duša? V nekaj minutah se prične kemični razkroj mojega telesa in moje duše! Tako mi je kakor človeku, ki stoji že na mostišču oceanskega parnika, pa bi rad povedal še toliko onim, ki ostanejo tostran, toda sirena je neusmiljena in potnik sam bi bil najrajši že onstran oceana. Učenjaki bodo proučevali mojo abnormnost, literati muzali za kavarniško mizo, meščani se bodo zgražali in časniki bodo opravili svojo plačano dolžnost. In ženski svet, ta božanski spol, bo imel snovi za zimske mesece. Na vse sem mislil, ko sem pisal — Dnevnik proletarca. Življenje me je prisililo. Če ima človek kakšno dolžnost v življenju, še tako relativno ali fiktivno, jaz sem jo izpolnil. Moja edina želja: ne čitajte Dnevnika, dokler ne bo tiskan. Potem pošljite v mojem imenu en izvod gospe Kristini S. Dobiček od knjige — vsako pohujšanje je dobičkanosno — izročite moji materi, če bo živa. Oprostite, to je vse.«

Časnikarji so že opravili svojo dolžnost in ženski svet se je zabaval nad Milanovo smrtjo. Ko izide knjiga, se bodo izpolnile tudi ostale napovedi Milana Vrbe.

Železna devica norimberška

Znana železna devica v Norimbergu je zdaj menda dokončno razkrinkana. Dognalo se je, da ni služila za grozotno mučilno orodje, kakor se je doslej domnevalo, marveč da je imela baš obratni namen. »Železna devica« ima obliko plašča, ki se odpira in zapira in ki je znotraj posejan z ostrimi žebli. Pravili so, da so zločinca, zvezanega na rokah in nogah vtaknili v ta plašč, ki so ga potlej počasi zapirali, tako da so se žebli nesrečnežu počasi zadirali v telo in sicer eden med njimi naravnost v srce, dva pa v oči. Najnovejša raziskovanja pa so dokazala, da je naziranje, kot da bi bila železna devica res kruto orodje za mesarjenje obsojencev le bajka, ki je nastala med ljudstvom šele v 19. stoletju. Danes že nihče več ne dvomi, da je bila ta priprava le plašč za tiste, ki so jih privezovali k sramotnemu stebru. Narejen je bil iz pločevine podložene z lesom. Zraven je spadala prav taka maska, oboje pa je imelo namen ščititi izpostavljenca pred napadi gledalcev, zlasti pred kamenjanjem. Ljudska domišljija pa je napravila iz zaščitnega plašča mučilno orodje.

Jubilej dežnika

Letos je dvesto let, kar nam dežnik zvesto izkazuje svojo uslugo. 1731 je začel delovati Anglež James Harwey prve zgiljive dežnike, ki pa niso bili njegova ideja, marveč jih je posnel po Kitajcih, ki so že zdavnaj poprej nosili dežnike iz papirja. Ko je Harwey potoval po Kitajskem, so ti dežniki napravili nanj neizbrisen vtis. Ko se je bil vrnil v London, je sklenil obdarovati svoje rojake s to prekoristno pripravo, ki je baš za angleško vreme dvakrat priporočljiva. Namestu papirja je izbral lahko bombažno tkanino, ogródje pa je izdeloval iz lesa. Prvi njegovi dežniki so bili sila nerodni in so vznemirjali mnogo smeha in dvtpov. Prodajal jih je po dva funta komad, kar je bilo za tiste čase odločno predrago in so že zaradi tega njegove zgiljne strešnice niso mogle udomačiti. In izumitelji je umrl, kakor že mnogi pred njim v veliki bedi tu revščini. Šele, ko so njegovi nasledniki zamenjali leseno rebrije z železnim, se je začel zmagovalen razmah dežnikov po vsem svetu. Večkrat so že poskušali spremeniti sedanjo konstrukcijo dežnika, toda brez uspeha. Moderni dežniki so v bistvu popolnoma enaki prvim modelom pred 200 leti.

Adolf Koelsch

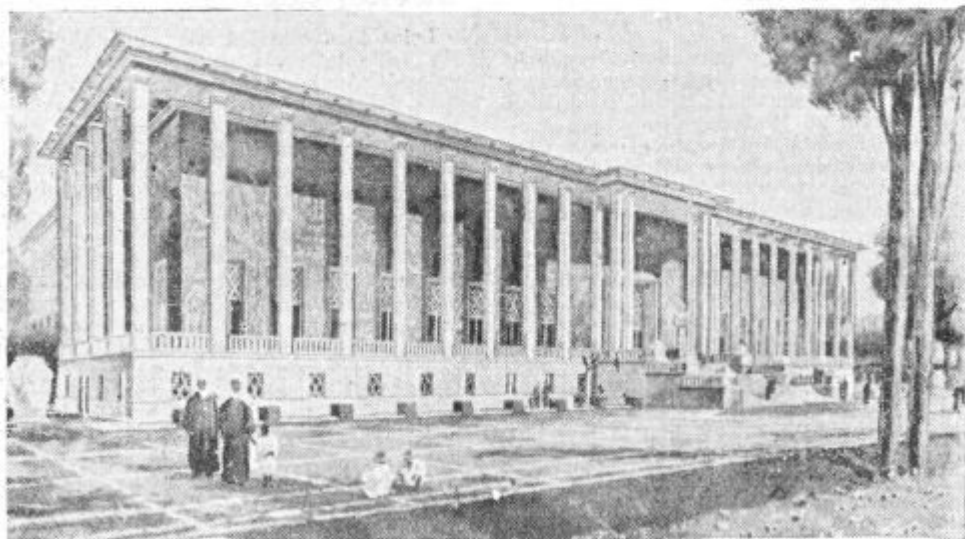
Pasovi

Irda je postala zunaj za hrano. Mnoge živali so se poslovile od nas. Nekaj jih je odletelo preko morja, druge so se zarile v zemljo in spijo zdaj svoje zimsko spanje. Mnogo jih je pa pomrlo. Trava je pa še vedno lepa. Na ukrivljenih vrških ji lebdi nežni bledozlati ali kakor jantar rdeči ton, ki spominja na zrelo žitna polja, ali na barvo polti in grudi na slikah staroitalijanskih mojstrov. Zelena ruša je povsod posuta z listjem, ki se poslavlja. Poleg tega starega in izživetega, ki se pač mora zadovoljiti z zamolklimi barvami, dvigujejo prav mlade cvetlice svoje podjetne glavice. Regrat cvete, krebujla se je pognala kar za pol metra iz zemlje. Krvomočnice, zlatice in marjetice so raztresene med travo, iz močvirnatih tal pa se svetijo kakor modri kolibriji čaše pomladnega encijana. Topel jug, ki se je spustil pred tednom z gora, jim je povsem zmedel glave. Mislile so, da se je že pričela vesela pomlad. Sedaj pa stojijo v decemberski mrazici nedaleč od poslednjih podleskov. Kmalu bodo bridko občutile, kako huda je bila njihova zmeta.

Tudi človek je pripomogel k olepšanju tega navrženega nabjega leta, bi sodili. Mnogo sadnih dreves namreč dičijo srebrnosivi pasovi iz kožastega nepremočljivega papirja, namazani s svetlozelenkasto gmoto. Otroci so veseli teh zelenih pasov krog drevesnih debel. Mislijo, da je sam sv. Miklavž ali celo Božiček hodil tod mimo in namazal medu na drevesa, da bodo imeli pozimi zajčki kaj lizati. Ko zgrabijo s celo roko v to lepilo, pa vidijo, da so nasledli prevari.

Prav imajo. Človek ni le pesnik najpobožnejših božičnih pesmic, temveč tudi prav zlobna žival, bolj zvit in krut kakor vse druge. To razumejo tudi otroci, če jim pogledaš globoko v oči in jim raztolmačiš pomen teh pasov. Dozdevni medeni pasovi, ki krasijo drevje, so namreč pasti in morilne naprave. Nastavljene so zimskemu pedicu, čigar krasni rjavi samci se spreletavajo od novembra do januarja v mraku med golimi drevesnimi vejami, brezkrilne samice pa lazijo prav ob tem času po debelih kvišku, da gori svatujejo z letječimi samci in polagajo svoja jajčeca na cvet-

Mednarodni kolonialni muzej

Mednarodna kolonialna razstava v Parizu se je zaključila z velikim moralnim in gmotnim uspehom. V spomin na razstavo bo ostalo le še to poslopje kot mednarodni kolonialni muzej

ne popke. Pa stopijo potujoče samice nevedoma v svetlikajoče se lepilo in konec je njihovega svatovanja. V lepilu obtiče, se namažejo in čim bolj se otepavajo smrtnega objema, tem bolj lezejo vanj. Ko se zalepijo dihalne luknjice, prične uhajati iz poslednje zračne luknjice njihovo življenje. Vedno globlje kobacajo v smrt in poginejo v lepilu kakor nesrečni jezdec iz balade v brezdanjem močvirju.

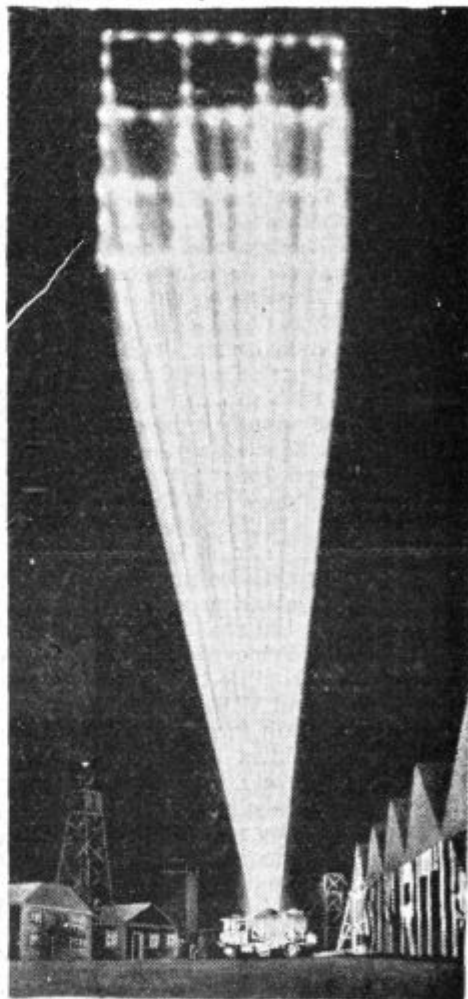
Navadno doseže človek svoj namen, da obvaruje cvetno popje pred gosenično zalego. Res najdemo, če gremo od drevesa do drevesa in gledamo, kaj se je ujelo, že zdaj, ko so poedinci šele začeli svoj pohod, mnogo pasov polnih naloavljenih samic. Tu in tam pa naletimo tudi na kakega samca, ki se je ujel na oglelih in ga je močvirje požrlo. Še mnogo drugih živalic je zašlo v te pasti. Mnoge še živijo s trepetajočimi tipalkami, trupi in nožicami. Dneve traja včas, preden ugasne njihovo ubogo življenje v lepilu, ki vleče žrtve na dno.

Ko seje človek tako v sadovnjakih smrt, da bo v prihodnjem letu varneje in bogateje žel, seje narava v drugih pasovih prav zraven življenje. Nisem sicer obiskal teh pasov, saj vem, kako nastežaj je odprt v teh sivih dneh gozd. Vse skrivnosti, ki jih je čuval čez leto v gostem listju, je zdaj razodel. Proti šipkovemu grmu sem se namenil ob robu gozda, da bi si vzel kakor ogenj rdečih jagod hečepeča, da vidim, če so že užitne. Kakor za odškodnino za vso tiho jezo, ki so mi jo povzročili smrtni pasovi, mi je nudila veja, ki sem jo pripognil, nekaj kakor sivorjav poročni prstan, ki se je pritiskal luba, in se je komaj razločil od tega v barvi: za cigareto debela stvar; vsa zrnata kakor da obstoji iz samih žuželčnih očesc, na oko trda kakor les. Zalega prsteničarja je to, mozaik jajčec, upognjen okrog vejice in prilepljen z žleznim lepom. Ker leta prsteničar sredi poletja, je morala biti ta zalega že pred meseci pritrjena na vejico. Kakor naraven izrastek grma je sedaj, ko prezimuje jajček poleg jajčka, da jih ne najde kakšen ptiček in jih ne razkljuva. Še tak mrz ali slabo vreme jim ne more do živga, čeprav so (po našem mnenju) povsem nezaščiteni. Na pomlad bodo pa izlezele iz njih tiste svetlomode gosenčice z žametnorjavimi kakor rja rumenimi pasovi, ki jim pravijo zaradi njihove pisane uniforme ponekod tudi livrirane gosenice

in puščajo pri vsakem koraku za seboj srebrnosvetlo nitko.

Zdaj spadajo še k gozdu, pribežališču tolikih brezdomcev, h njegovim sadežem, odpadlem listu, pokajočim vejicam in vsem drugem, kar je skrito pod mahovito odejo obrovskega telesa tega orjaka, ki ga preseva ob lepih dnevih nebo s svojo modrino.

Pajčevina, ki lovi letala

Nekemu aktivnemu polkovniku angleške vojske se je po dolgoletnih poskusih posrečilo konstruirati žaromet, ki meče tako močan snop svetlobe, da je mogoče na 5 km daleč (dobro uro hoda) čitati časnik. Stožec žarkovja je namreč sestavljen iz 300 posameznih snopičev svetlobe, ki tvorijo nekakšno četverokotno mrežo namestu običajne svetle lise. Ta svetlobna mreža je tudi glavna prednost tega žarometa, ker se saje nobenemu letalu, ki zaide vanjo, ne posreči uteči.

Jabolko v verstvih in vražah

Danes je dokazano, da so sadili jablane v srednji in severni Evropi že v kameni dobi, drugo sadno drevje, ki ga gojimo danes pri nas, pa so nam prinesli šele Rimljani. Današnje številne sadne vrste pa ne izvirajo naravnost od mostičarjev, temveč so prišle k nam tudi po Rimljanih. Že številni pregovori in najrazličnejše vraže, ki opletajo jabolko že iz pradednine, dokazujejo njegovo visoko starost.

V starem veku je bilo jabolko znamenje rodovitnosti. Jabolka so bila znamenja boginje Demetre, rodne zemlje. Tudi v drugih verstvih je bilo jabolko znak rodovitnosti. Številne so bajke in pripovedke, ki pričajo, da daje uživanje jabolka zaželjeno rodovitnost. Pri Kirgizih se valjajo nerodovitne ženske pod kako na samim stoječo jablano, da bi dobile otroke. Pogosto se uporablja jabolko tudi za znak ljubezni. Že v starem veku je značilo za napoved ljubezni, če je vrglo dekle fantu jabolko. Pri Grkih in Rimljanih je bilo jabolko posvečeno boginji ljubezni Veneri. Zato najdemo pri vseh paganskih narodih božanstva ljubezni upodobljena z jabolkom v roki kot znamenjem lepote, ljubezni in grešne ljubezenske naslade. Pripovedujejo, da je imel kip germanske boginje ljubezni Freje, ki ga je razbil Karel Veliki v Magdeburgu, v levici troje zlatih jabolk, za boginjo so pa stale tri deklce z jabolki v roki. Tudi božica ljubezni starih Slovanov Živa je imela v roki jabolko. Pri vseh južnih Slovanih je jabolko znamenje ljubezni in je opevalo v tej vlogi tudi narodne pesmi.

Jabolko je imelo že v grškem bajeslovju izrazito erotičen pomen. Znameniti grški pisatelj komedij Aristofanes svari v neki igri rojake, naj ne hodijo v hišo plesalk, da jih blodnice ne pričenejo obmetavati z jabolki in jih tako ne zvedijo v nečistovanje. Biblija in njena zgodba o raju, ki je zvezana z jabolkom, potrjuje erotičen pomen jabolka. Eva je grešila s tem, da je jedla jabolko in je je dala še Adamu, kar se tolmači z grešno ljubezensko naslado. Prav v zvezi s to svetopisemsko zgodbo spravljajo narodne bajke raznih narodov jabolko v zvezo s samim vragom, zapeljivcem v grešno

ljubezen. Tako pravi litovski pregovor: »Kdor gre z vragom jabolka obirat, ga bo opeharil vrag za jabolka in košaro.«

Kar samo po sebi umevno je, da se je oprijela tega priljubljenega sadu tudi ljudska vraža in so zato navezani na to drevo in njegov sad mnogoliki običaji. Prav kakor stara gozdna drevesa so opletli tudi jablan že zgodaj paganski običaji. Tako so bili navajeni razni narodi, da so jemali jablan za drevo življenja in rojstva in so jo zasajali ob uri otrokovega rojstva. Taka je bila njihova vera, da otrok prav tako uspeva ali hira kakor njegova jablan. Jabolka in orehe so uporabljala paganska ljudstva pri pomladnih praznikih in svatbah kot znake rodovitnosti zemlje in žensk. Nevesta vrže v Bosni med otroke jabolka, na Hrvaškem vrže jabolko ženinu čez glavo, pri nas v Sloveniji je pa da ženinu kar v roko. Tako je naš običaj najbližji prvotni biblijski zgodbi. Dalmatinska nevesta si pa vtakne na poročni dan par jabolk celo v nedrije kot blagoslov za rodovitnost.

Jabolka se uporabljajo prav pogosto tudi za preroka ljubezni. Splošno je razširjen običaj, da lupijo na sveti večer fantje in dekleta jabolka tako, da se ne pretrga olupke in mečejo te olupke preko ramen. Iz lege olupkov čitajo potem začetnice svojih »bodočih«. Če prerežemo jabolko in preštejemo peške, pravi naša narodna vraža, je enako število pešk v obeh plateh dobro znamenje. Drugod držijo jabolčne peške na igli nad plamenom: če peške s presketom počijo, se izpolni želja, ki jo gojimo. Dekleta izpuščajo med kazalcem in palcem spolzke peške in verjamejo, da bo prišel bodoči mož od tiste strani, kamor je peška zletela. Tako prorokovanje je bilo običajno že v starem veku in se še danes drži po Ameriki in Angliji.

Jabolko so smatrali že v davnih časih zaradi njegove okrogle oblike za znamenje popolnosti in podobo zemeljske oble. Cesarji in kralji so dajali zlata jabolka vrh žezla kot znamenje svoje oblasti.

Številni so pregovori in reki, ki se našajo na jabolko in jasno kažejo, kako je še danes ljudska govorica navezana na ta lepi sad. Vsak pač pozna pregovora: Jabolko ne pade daleč od drevesa; tudi v

najlepšem jabolku ždi črv ali prisposodbe kakor: lica, rdeča kakor jabolki; v kisllo jabolko je ugriznil in mnogo drugih. Menda je najboljšo primero zadel neznan pesnik, ki je zapel:

«Če hočeš jabolko zgrabiti
prej vejo si pripogn'.
Če hočeš hčerko dobiti
uži prej v stari ogenj.»

Sportna borba v raznih oblikah

Borba je oni prvotni izraz v človeškem življenju, ki lahko pritegne množico. Dejstvo, da ima človek svobodo samoodločbe, je vzrok za najrazličnejše oblike tega izraza, ki jih lahko opazujemo v borbah med odraslimi.

Argentinska karikatura teniške prvakinje
Cilly Ausem

Najprej je treba omeniti ono vrsto srečnih ljudi, ki še niso izgubili v borbah prvotnega zadovoljstva. Ta vrsta ljudi lahko s smehom na ustih zmaga, pa tudi brez srda spravlja poraze. Ti borci se — bodisi kot tekmovalci zase ali v moštvih — lahko tako prilagodijo vsakemu načinu borbe, da se jim zdi vsaka borba kot za smeh in zabavo n le v veselje, zadovoljstvo in za zdravje.

Zal pa lahko borba prekorači začetne meje in nje globoki pomen se spremeni v

nesmisel. V teh primerih gre običajno za one častihlepne in manj naobražene ljudi, ki smatrajo vsako borbo za kulturnen čin in ji žrtvujejo svoj poklic, svoje človeško dostojanstvo, da celo svoje zdravje. Ti večni borci, ki hodijo od borbe do borbe, s turnirja na turnir, danes tukaj, jutri tam, ravno tamkaj, kjer se zbira zijajoča množica, so nevredni člani naše družbe. Pri takih tekmovalcih se je smisel borbe že spremenil v nesmisel. Nevarnost za takšen preokret je seveda zelo velika; kajti nič ni hvaležnejše kot zadovoljiti radovedno in živčno razdraženo množico.

Ta psihološki učinek živčnih dražljajev je v resnici že prinesel mnogo uslug človeškemu razumu in koristoljubju. Znani ameriški menažer je dejal, da se da pri šahovskem turnirju zaslužiti 50, na teniškem 500, na nogometnem 5000, na boksaškem pa celo 50.000 dolarjev. Seveda je na dlani, da tega zaslužka ni deležen samo menažer, ki je stvar pripravil, temveč v precejšnji meri tudi borec — sportnik sam. Ta sportnik pa ni več ljubitelj svojega sporta, temveč profesional, torej oni tako zvani sportnik, ki je dal svoje znanje in svojo tehniko na prodaj za radovednost, to pa zopet na prodaj — za denar.

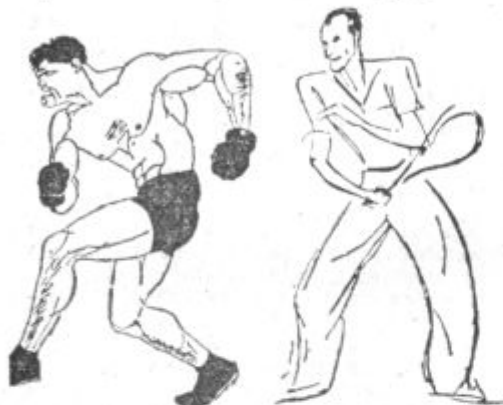
Zdaj sportna borba nima več duše, nima več one idealne notranje sile, ki sili človeka, da bi postal ob svojem nasprotniku velik in močan. Teniške borbe slavnega Tildena n. pr. so bile pred nedavnim povsod velike atrakcije; tamkaj se je lahko opazovalo, kako se je ves človek zavzel v borbi za eno samo točko, ki si jo je hotel priboriti. Tildenovi nastopi na teniških prostorih, ki jih prireja sedaj kot cirkuški ravnatelj ne navdušujejo več in le najboljše strokovnjaki občudujejo lahko pri njih njegovo taktiko in tehniko, skoraj nič drugače kot v nemem poučnem filmu. Igralcev samih ne siliš v borbo notranje sile in idealna stremjenja, temveč le mamon. Borba nima notranje vrednosti in je za gledalca mrtva.

V teh ljudeh je sportna borba v dekadenca, ker nima več etičnega smisla. To je bilo vedno tako že iz zgodovine je znano, da so stare olimpijske igre, ki so bile najplemenitejša sportna svečanost vseh časov, pronežale in proneže ravno zaradi poklicnih tekmovalcev. Bridko toži Evri-

pid o njih:

»Dasi je v prostrani Heladi mnogo lo-povov, je vendar težko najti večje kot med sodrgo atletov.«

To je svarilo iz davnih časov, ki obsoja profesionalizem za vse veke. Vsak, kdor spoštuje sport in z njim borbo, ki naj zdramita vrline našega naroda, ne more podpirati prizadevanja poklicnih sportnikov, da bi zavzeli arene. Toda zaenkrat je še dovolj borcev, ki so ohranili borbi pravi smisel do danes. Zanje je borba samo priložnost za plemenitejšo delo in za bolj higiensko in bolj moralno življenje. Po

Jack Dempsey, bivši svetovni prvak v boksu

Najboljši teniški igralec na svetu W. Tilden

vseh deželah je še mnogo sportnikov, ki bi lahko rekli o sebi tako kot znani švicarski veslač, da ne trenira zato, da bi zmagal, temveč da hoče zmagati zato, da bo moral trenirati. Čudovite besede, ki zaslužijo zmago!

Ta trening pa je lahko raznovrsten. Nekateri trenirajo samo zato, da ohranijo zdravje zaradi koristi za lastno osebo. Zdravje pa lahko nekateri posvetijo tudi bolj vzvišenim namenom, za svojega bližnjega, za svojo rodbino, da, celo za svoje delo v uradu ali podjetju in odgovornosti, ki so združene z njim. Če vodijo borbo takšne misli, je posvečena, tedaj ima šele prvotni biološki smisel. S tega vidika je borba moralna zahteva. Globlji smisel izvira lahko še iz drugih virov. Tekmovalci se ne bori zase, zmagati hoče za svoje moštvo, v katerem sodeluje, za idejo, kateri se je pridružil, in za narod, ki ga zastopa.

To so boji, v katerih se borec povzdigne nad svojo osebo, ker se bori kot majhen del svojega naroda. Če se ti veliki borci pripravljajo z velikimi žrtvami, da bi se končno borili z vsemi svojimi duševnimi in telesnimi silami, zaslužijo hvalo vseh, ki žive z njimi; pred množico so v svojih bojih, v svoji vztrajnosti, v svojem naporu do zadnjih energij in v svojih zmagah simbol naroda, ki mu pripadajo. Odtod izvira jo napetost, veselje in radost, ki potegne-

jo gledalca kot soborca in sozmagovalca, kot del celote, ki je zmagala. Zato vsak narod s takim zanimanjem spremlja nastop vsakega svojega zastopnika v sportni areni, še posebno izven domačih mej.

Kakor vidimo, ima tudi borba — kot vse drugo — ono značilno slabost — pred zlatom. Tudi borba se lahko pretvori v poslovno zadevo. Borci so takrat figure na šahovnici, ki jo je postavil prednje manažer. Borba pa je lahko tudi vzvišena, da-leč nad povprečnimi človeškimi dejanji. Nerodno je vprašanje, katera pot je prava. Opravičljivo pa je vprašanje, kako lahko vsakdo najde pot do pravega borca. Majhna, toda vendar velika tajnost, da je treba zmagati in da se je zato treba temeljito pripraviti, je ključ do vrat, skozi katera so hodili že številni sportni zmagovalci svojih narodov.

Ameriška geografija

Gospodarica jezerskega ozemlja je peto največje mesto na svetu Chicago. Nje prebivalstvo se je v zadnjih 80 letih podsesterilo. V čikaških klavnicah zakoljejo dnevno po 50.000 glav razne živine. Sličnih klavnic nima ves svet.

Južnoameriške države sicer v svetovni politiki ne igrajo odločilnih vlog, po svoji razsežnosti pa se lahko merijo z največjimi evropskimi državami. Večje od Nemčije so Brazilija (18krat), Argentina (6krat), Bolivija, Peru, Kolumbija (vsaka po 3krat), Venezuela (2krat), Čile (1 in polkrat). Najdaljša država na svetu je Čile, ki bi segla od evropskega Severnega rtiča do Krete.

Varikatura

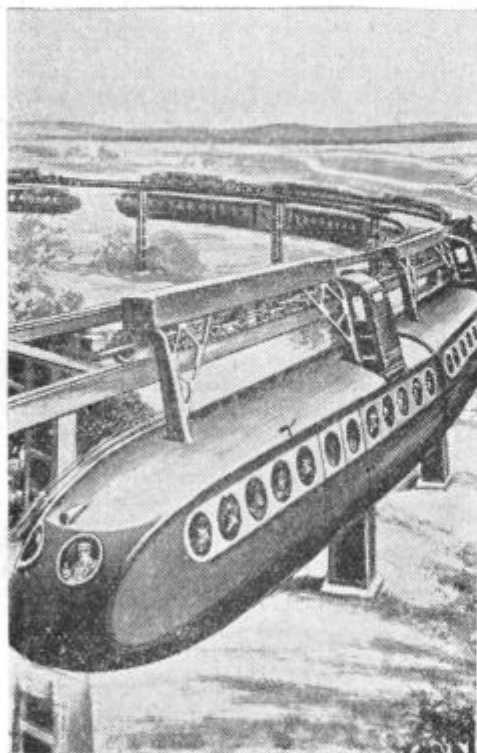
Senator Borah
ki hoče priznati sovjetsko Rusijo

Bodoča tehnika

Z veliko smotrenostjo stremi tehnika za uresničenjem svojega bodočnostnega ideala; da bi svetu otvorila nove vire energij.

V njenih načrtih ima premog, ta čas še prvak med energijskimi viri, le podrejeno vlogo. Tehnika hoče izrabiti energijo, ki je obsežena v valovnem gibanju morja, v viharjih, v toploti tropskih morij, celo v ledenosti polarnih oceanov. Najvišje stremljenje pa gre za izkoriščanje neizmernih energijskih zalog, ki so skrite v sestavi atomov.

O tem nam poleg drugega poroča znani nemški učenjak in tehnik Hans Günther

Železnica, ki je še vedno najmočnejše prometno sredstvo, se mora močno boriti s konkurenco avtomobilov in letal, zlasti še v Zedinjenih državah, kjer je borba med posameznimi prometnimi sredstvi za nadvlado posebno ostra in neizprosna. Kot dokaz posebne sposobnosti se železnica tamkaj oklepa tipa viseče železnice, ki združuje brzino zračnega prometa z varnostjo železniških vozil. Takšno visečo železnico grade zdaj v Pennsylvaniji, zaenkrat kot poskusno progo, na kateri bodo vozili vlaki z brzino 250 kilometrov na uro. Potniki sede v nekakšnih podolgovatih kabinah, slično kakor v letalih in brze po visečem tiru speljanem 5 metrov od tal.

v svoji novi knjigi: »V sto letih«. Tam pravi: »Einsteln nam je pokazal, kako je treba izračunati energijsko vrednost snovi. V kapljici vode, pravi, je dovolj sile, da bi lahko celo leto izvrševala delo 200 k. s.e.

Gre torej za vrednosti, ki sto tisočkrat in milijonkrat prekašajo tiste, ki so nam na razpolago s pomočjo sežiganja in kemičnih reakcij. Le da ne poznamo nobene možnosti, da bi prodrli do teh sil. V radioaktivnih snoveh se ta energija sprošča po naravnem potu, a te snovi so preredke ali prelene, da bi jih mogla tehnika izkoristiti kot vire moči, kjer nam jih je mogoče sproščati, n. pr. pri razdiranju aluminijevega atoma, je uspeh premalencosten.

Pred nekoliko leti je šla vest, da je uspelo spreminjati vodik v helij — ta vest se je, žal, izkazala za neresnično. Toda nekega dne jo bo, kakor pravi Günther, znanost vendarle oživitvorila. Ali bodo prešla med tem leta ali cela pokolenja, to je vse eno. Takrat se bo človeštvo smehljalo našim mogočnim in predragim napravam za izkoriščanje vodnih in toplotnih sil. Novovrstni pritlikavi stroji bodo opravljali tisočkrat silnejše delo naših sedanjih velikih naprav. Takrat bo izginilo vse, kar rabi za prevoz kuriva od enega konca do drugega, kajti letna potreba kakšne električne centrale po kurivu se bo dala hraniti v navadni steklenici za vodo in vse bo uporabljalo le elektriko. Neomejene množine energij bodo tedaj na razpolago človeštvu, za njegovo življenje in srečo, kakor za njegovo uničenje in smrt.

Če človeštvo ne bo zrelo za to moč, ko ji jo bo prihodnost izročila njegovim rokam, tedaj bodo le ljudstva in dežele nad to močjo propadle.

Aklimatizacija soje

Soja je med sočivjem nedvomno najdragocenejši sadež, saj ima 35 do 44 odstotkov beljakovin in 14 do 20 odstotkov maščobe. Zaradi obilice teh neobhodno potrebnih redilnih snovi igra v prehrani nekaterih orientálnih narodov poglavitno vlogo. Večina sort soje pa je vajenih samo razmeroma toplega podnebja in je težko najti prav take vrste, ki dobro uspevajo tudi v hladnejših pasovih Evrope. Po dolgem iskanju se je končno le posrečilo najti v tako zvani »stodnevni rjavi soji« vrsto, ki že septembra popolnoma dozori, če se sadi meseca maja. »Soja vilnensis«, kakor je njeno znanstveno ime, uspeva dobro tudi v peščenih zemlji, ki drugače ne rodi prav izdatnih sadežev. (Glej članek »Kako bomo lačne nasitili« Zis knjiga 5. str. 339.)

Gerda Brandes

Iz Kodanja poročajo, da je umrla Gerda Brandes, vdova po slovitnem danskem literarnem zgodovinarju Georgu Brandesu. Pokojnica, ki je učakala skoro devetdeset let, je podlegla pljučnici. Z dekliskim imenom se je pisala Steinhof in je bila znana pianistka in pevkica. Omožila se je s Strodtmannom, prvim založnikom Brandesovih »Literarnih tokov«. Od Strodtmanna pa se je dala ločiti in njen drugi mož je postal Brandes.

G. Brandes

Gospa Brandesova je bila zelo lepa ženska in se je seznanila z Brandesom, ko je zahajal v Strodtmannov rodbinski krog na obiske kot izgnanec iz Danske. Kako je prišlo do zakona med lepo pianistko in Brandesom, so često ugibali brez uspeha. Gotovo pa je, da ju ni vezala glasba, kajti Brandes ni bil prijatelj muzike. Študiral je namreč tudi sam kontrapunkt in ni bil nič kaj naklonjen glasbeni harmoniji. Kot gospa Brandesova je rodila Gerda Steinhof dva otroke, obe deklici. Starejša, Astrid, je umrla v enajstem letu na davici, druga, Edita, je postala znana lepotica.

Zakonca pa sta se bila tedaj že odtujila. V svojem »življenju« opisuje Brandes izčrпно bolezen in smrt svoje ljubljenske Astrid ki jo je imel nad vse rad. Na dotičnem mestu pripominja: »Seveda je njena smrt hudo prizadela tudi mater.« Nadalje opisuje Brandes v tem življenjepisu

svoje potovanje v Rusijo, kjer je našel pri neki dami vse, razen malenkostnosti in prepirljivosti. Poznavalci Brandesovega življenja pripominjajo k tej opazki, da je živela dotična Rusinja vsekakor drugačno življenje kakor Brandesova žena, ki je imela ob svoji strani neukrotljivo nravo svojega moža, ki je bil znan po svojih silovitih izbruhih in ki je vrhu tega še živel od nerednih dohodkov ter nikakor ni bil ustvarjen za družinsko »srečo v zatišju«.

Profesor Karel Larsen, prijatelj Brandesovih, pa je pokazal gospo Brandesovo v nekoliko drugačni luči. Zapisal je o njej: »Gerda je bila v začetku v Kodanju kakor brez tal. Govorila je danski z nemškim naglasom, česar Brandes, ki je poznal danščino v najmanjše tenčice, ni mogel trpeti. Kadar so prišli gostje v hišo, je bila gospa Brandesova zelo rezervirana. Skrbela pa je za to, da niso imeli nikoli prilike grajati jo zaradi gospodinjstva.«

Po poroki mlajše Edit sta se zakonca ločila. Mož se je presešl v Oesterbro, obiskoval je v Parizu Madame Psichari, Renanovo hčer in Clemenceaua v Karlovi Varih. Hodil pa je tudi na Švedsko, Finsko, v Avstrijo, Anglijo, Ameriko in v Egipt, vselej pa se je vračal tudi v Italijo, kjer je bil gost vojvode Ventigliama v Taormini. Njegova žena je ostala doma v starem stanovanju v Havnegadeu med staromodnimi belimi zavesami. Zanj je bil Georg Brandes neukrotljiv otrok, ki je ni mogel osrečevati. Vprašanje pa je, kdo je imel več življenjskega izkustva in modrosti. V Kodanju je živel Brandes med svojimi oboževalci, ki so odobravalili vse, kar je bruhnil iz sebe, čeprav je marsikaj izrekel v jezici, sarkazmu ali podobnem razpoloženju.

Smrt svojega moža pred štirimi leti je gospa Gerda prebolela z dostojanstvom, ki jo je vedno odlikovalo. Saj je Georg Brandes umrl zanj, že pred več nego dvema generacijama. Njegovo življenje je že davno ni bilo več njeno življenje. Čeprav je mnogo trpela ob njegovih bojih, ni bila nikoli deležna sadov njegove zmag. H. K.

TRAK

Greta Garbo, kraljica Hollywooda

Bila je lepa kalifornijska nedelja.

Vsa francoska kolonija je prišla v goste k Jacquesu Feyderju, enemu najboljših režiserjev sedanosti in enemu tistih redkih Francozov, ki jih zna še ceniti ameriški

Greta Garbo

film. Njegova hiša stoji zunaj Los Angelesa, čisto blizu Tihega oceana in kopališča Santa Monica. Ta dan sta v njegovem domu odmevala smeh in razposajenost. Bil je kakor košček francoske zemlje, cvetoče duhovitosti in dobre volje. Zaslužen od diha po šestih dneh duhamornega dela po hollywoodskih atelejih. Bilo je zbranih nekaj najbolj zvonečih imen francoskega gledališča. Avtorji: Yves Mirande, Yvan Noe Deval. Bili so zvezdniki: Huguette ex Duflos, Arlette Marchal, Jeane Helbling, Françoise Rosay, šarmantna Feyderjeva žena in slednjič nekaj prav znanih akterjev, med njimi Berley in Charles Boyer ter André Luguet. Sami francoski umetniki, presajeni v kalifornijski vrt palmovcev ter poljan vsakovrstnega cvetja in dišav pod sinje vedrim nebom.

It v tem ozračju se je prikazala Greta Garbo! Prišla je od partije tenisa z An-

dréjem Luguetom, na majhnem odročnem prostoru, kjer precej redno igra in kjer lahko po mili volji dela napake, ne da bi bila venomer izpostavljena opazkam gručaradovednežev, ki povsod drugod spremljajo njeno delo. V sivem sportnem kostumu, v temnih čevljih.

Ta švedska tragedinja je kraljica platna dlje nego je bila katerakoli druga v kraljestvu filma, kjer krona tako naglo menjava glavo. Zvočni film ni prav nič zmanjšal njenega prestiža, med tem ko je moralo mnogo drugih, morda nič manj slavnih igralcev, za vedno zapustiti film. Edina ovira je zanj angleščina, kar pa ni ovira, da njen glas ne bi segel do srca. In njega temni, težki zvok je skoraj prav tako tuj kakor njen pogled, ki plava mnogo dlje, nego seže oko, podaljšujoč se okraj tistega, kar gleda. Pogled, ki prihaja iz neskončnosti in se tjakaj spet povrača, goltajoč v neizmerno brezno vse, kar zadene.

Ameriška publicistka je na dolgo in široko obravnavala vse izrazite kvalitete pogleda, glasu in mimike Grete Garbo, hoteč ustvariti krog nje nekako skrivnostno obeležje, neprodorno za vsako resnično kritiko, kar je čisto kvarno vplivalo na osebno gledanje posameznikov in se neprijetno dojmilo marsikaterega izmed občudovalcev te velike umetnice. Česa vsega niso napisali ameriški novinarji o skrivnostni Greti Garbo, o njeni ljubezni, o ne navadnosti njene težnje po samotni, o žalostnih vzrokih njene otožnosti ter o njenem skrivnem življenju na slonokoščenem gradu. Toda ona se ni brigala za te reči in ni nikoli ničesar odgovarjala na take in slične novinarske privide. Živi preprosto kakor vedno, le za svoje mišl, za nekaj prijateljev pa za svojo umetnost.

Njeni prijatelji so predvsem člani tujске kolonije: nemške igralke, nemški režiser Vierer, njegova žena in Feyderjeva rodbina. Pri teh ve, da se lahko pokaže takšna, kakršna je, ne da bi se ji bilo treba bati indiskrecije in vprašanj, s katerimi jo nadlegujejo novinarji, ki jih ne more trpeti in ki jih nikoli ne sprejme. Zato mi je bilo neprijetno, ko me je Feyderjeva gospa predstavila Greti Garbo kot žurnalistu na poti okrog sveta za novimi vtiski.

Tovariško mi je podala roko. Namestu skrivnostne zvezde iz eteričnega sveta, kakor jo analizirajo v neštevilnih filmskih publikacijah, sem našel fino mlado žensko, čisto realnega duha. Mehko se prileže človeku njen odkriti smeh, in njene jasno odprte oči, ki te gledajo skozi tenčico trepalnic. Kadar se smeje, se zde, zaradi neke blešče blodote njenega obraza in kože, še bolj žive njene oči, usta, predvsem pa zobje. Lasje, ki jih navadno nosi stis-

njene pod črnim ali višnjevim baretom, ji padajo gladko na ramena, tvoreč prelesten okvir k podobi njenega čistega obličja, ki nima sence najmanjše potvorbe ali prisiljenosti. Mnogi, ki jo večasi slučajno srečajo na njenih samotnih sprehodih po okoličih, so presenečeni, da je grda, ker ne umejo gledati lepote njenega obraza, tako različnega od mičnih, plavalaslih glavice ameriških igralk, in morda tudi zato, ker bi jo rajši srečali tako, kakršna je na platnu: princeso ali kurtizano, s svileni mehki lasmi in težkimi trepalnicami, ki delajo njene oči tako sanjave. Vseeno pa je mnogo lepša v preprosti vlogi vsakdanjega življenja.

Greta Garbo (karikatúra)

Obljubil sem si, da ji ne zastavim nobenega vprašanja o umetnosti ali njenem življenju, in da ne bom izkoristil izredne prilike, ki se mi je nudila, da bi jo zapletel v križni ogenj kakenga razgovora, ki so ji tako nadležni. Toda med tem ko sta mi Charles Boyer in Huguette Duflos tožila, kako neprijetno se počutita daleč proč od Francije in kako goreče hrepenita, da bi mogla čim prej zapustiti Kalifornijo, sem lahko po mili volji opazoval Greto Garbo. Stopala je od skupine do skupine in se slednjič neopaženo umaknila med otroke, da se polgira s številnimi malimi Feyderji in Lugneti, ki so se kraljevsko zabavali, brez brige za klepetanje vseh velikih ljudi, zbranih v Feyderjevih salonih. Koliko mladosti je bilo zdaj v vedenju velike umetnice in kolika svežina v njenem smehu, zvanečim med smehom otrok pa prisrčnost v ljubeznivih besedah, s katerimi jih je obsipala. In to naj bi bila ona, ki to črničo za tako samotarsko in nedružabno?

Ko me je vrtnec salonske zabave spet zanesel k njej, je bila ona prva, ki me je ogovorila in začela izpraševati. Zavidala me je za svobodo in skorajšnji odhod na vočlovje Pacifika, proti solncnemu paradizu južnega otočja. Priznala je svojo davno željo, da bi mogla oditi, odpotovati nezana v skrit, miren kotiček sveta, kjer

bi bila ona lahko ono, Greta, človeško bitje kakor drugi in ne Greta Garbo, katere slika je na debelo razstлана po svetu in katere zasebno življenje hočejo poznati ljudje do najmanjših podrobnosti.

Spričo moje diskretnosti je nedvomno pozabila, da stoji poleg nje žurnalist in ker je govorila v nemščini, ki ji je bolj domača od angleščine in francoščine, je lahko tudi točneje in izčrpnije izražala svoje misli. Pripovedovala je... Gostje so ostali v salonih, midva pa sva bila kmalu na vrtu in potlej na cesti, ki pelje mimo Feyderjeve domačije. Pobeg pred dincem, v mehko vzdušje kalifornijskega večera. Iz besed Grete Garbo je jasno govorila drama vseh let, ki jih je preživela v Kaliforniji. Vero, da je kraljica Hollywooda; zavrača. Ve samo, da je jetnica. Res ljubi svojo umetnost, toda izven ateljeja hoče, da ji puste svobodo, kakor jo sama razume in za katero se mora tolikanj boriti. Rada ima prijatelje, toda rada bi si jih sama izbirala, dočim si hollywoodska družba prizadeva, kako bi jih ji vsiljevala. Ljubi življenje, noče pa biti sužnja hollywoodske mode, ki pošilja vse svoje filmske veličine na plavanje v Malibu Beach in na celonočne plesne k Marion Davies.

Ker se ji svet ni mogel približati po tej poti, videč da je namenjena braniti svojo svobodo za vsako ceno, je izumil zanjo druge vezi, ki so jo dokončno napravile jetnico. Njeno bitje in življenje, ki je za Hollywood nekaj neobičajnega, so odeli v skrivnost in to je odprlo zatvornice ameriškega filmskega tiska. Ljudje so hoteli zvedeti za njene tajne in tisk jih je izumil. Studio, ki jo nanj veže pogodba, je napravil na ta način sijajno kupčijo, ker ne le ni zanimal izmišljotin, marveč je celo spretno izkoristil vsako priliko, da je še bolj razpalil radovednost njenih oboževalcev in obudovalcev.

Toda vse to je več ne vznemirja. Zatajila se bo, vse do tistega velikega obljubljenega dne, ko se bo vrnila v domovino, kjer bo živel v miru in svobodi, nekje v majhni hišici, polni rož. — Jean Marlin.

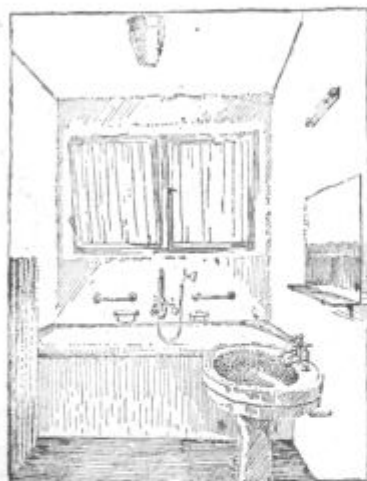
Golobi

so bili udomačeni že za 5. egiptške dinastije. Plinij pripoveduje v svojem Prirodopisu, da se mnogo ljudi močno zanima za te ptice in da nekateri celo sestavljajo rodovnik za vsakega posamež. Marsikateri golob je dosegel neverjetno ceno. Varon poroča, da je pred državljansko vojno Pompejevo neki rimski plemič, po imenu Axius, prodajal par golobov po 400 denarjev, t. j. nad 4000 denarjev današnje vrednosti.

ČLOVEK IN DOM

Kopalnica

V izložbenih oknih instalacijskih trgovin stojijo krasne široke umivalne kotanje, marmornate kopalne kadi in bleščeče se, čudovite priprave za umivanje in oprhavanje. Kdo danes nima zanimanja za ta dovršena orodja snažnosti, kdo si ne želi kopalnice s širokim umivalnikom na nikljastih nogah in vdeleno kadjo?

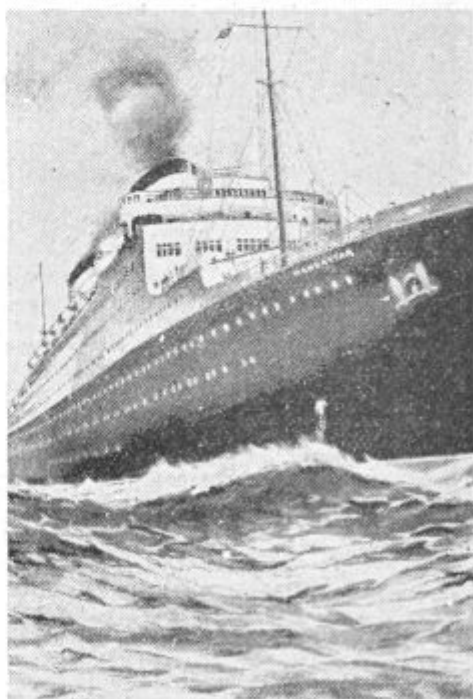

Dandanes smo vajeni, da trebimo iz svojega srca prevelike želje in se ravnamo po pameti; kopalnica povprečnega stanovanja je ozka sobica, majcenega umivalnika tudi pri najboljši volji ne moremo nadomestiti s širjim in le za majhen del vseh svetlih steklenih in nikljastih predmetov imamo res prostora. Vendar lahko tudi majhen prostor zadošča našim higienskim zahtevam, če ga premišljeno uredimo. Leseni stolec, belo pološčen, s plutovinasto vrhno ploskvijo, je edini prosto stoječi predmet, ki ga trpimo v kopalnici. Vse ostalo je pritrjeno k stenam. Nad umivalno kotanjo je široka steklena polica za toaletne potrebščine. Nad njo visi fasetno zrcalo, brez okvirja, pribito k steni. Vrtilna krogla s tekočim milom izpopolnjuje umivalnik. Razen tega imamo še nad kadjo dve školjki za milo, ki ju rabimo med kopanjem. Ker prihajajo neprestano v dotiko z vodo, so belo emailirane školjke za milo, iz katerih lahko voda odteka navzdol, boljše od zaprtih. Ako postavimo na kad nastavek za umivalno skledo, lahko posebno otrokom zelo olajšamo umivanje nad kadjo. Kamenita tla, ki so bosim nogam nevarna, pogrnemo pred kadjo s podnožnikom. Tudi lesene rogoznice, ki se dajo zložiti, so poceni in priporočljive.

Stene preproste kopalnice so samo prepletkane z oljnato barvo, ker so plošče zelo drage. Ako se v kopalnici pogosto oprhavamo, je oljnata barva nezadostna in treba je postaviti v račun pokritje sten s ploščami, čeprav le deloma, nad kadjo. Na kakšni steni, a ne v bližini kurilne naprave, je belo emailirana obešalna omarica, v kateri shranjujemo vse toaletne potrebščine. Zrcalo pri njej je prav za prav nepotrebno. Za male brisače imamo na raznih pripravnih krajih bele emailne kljuke, za velike kopalne prtiče pa debele steklene palice, ki jih takisto privijemo v steno.

Najpopolnejša osvetljava za kopalno sobo je stropna svetilka, polkrogla iz opalnega stekla, ki jo privijemo na strop in ki enakomerno osvetljuje ves prostor. Okna imajo lahko, če nam navadna bela stekla ne ugažajo, zelene šipe iz prešanega stekla, ki polnijo ves prostor z rahlo zelenkasto svetlobo in se ujemajo z barvo vode.

Največja ameriška trgovinska ladja

V Camden (New Jersey) so spustili v morje ladjo »Manhattan«, last družbe United States Line. Ladja ima 30.000 ton ter je dolga 215 m.

MIZICA, pogrni se!

Tedenski jedilni list

(Od 21.—28. XII.)

Ponedeljek, obed: mladi zajček v kvašni omaki s krompirjevimi svački, ocvrti marelični cmoki iz krompirjevega testa. **Večerja:** krompirjeva in fižolova solata z jajci.

Torek, obed: na goveji juhi jajčna kaša, govedina garnirana z višnjevim zeljem in ocvrtim krompirjem, čežana. **Večerja:** krvave klobase z dušenim rižem, sadje.

Sreda, obed: na juhi (od torka) vrančni cmoki, faširana pečenka v mrežici, garnirana s krompirjevo kašo, jabolčna pena. **Večerja:** sarma.

Četrtek, (badnjak) obed: jota (zelje in fižol) ali ribji brodet s polento, palačinke. **Večerja (postna):** postni ragu z jajci, zabeljen mali ohrovt, ocvrte sfolje (morski jezik) različne solate, drobno čajno pecivo, sir, punč. **Nepostna:** perutninski rižot, panirani telečji ali svinjski zrezki, krompirjeva in zeljnata solata, mešani kompot, orehova potica, punč.

Petek, (božič) obed: možganja juha s fritatami, pečena jarcica, solata, kompot, šampanjski biškoti s kavino kremo. **Večerja:** hrenovke z gorčico, potica, čaj.

Sobota (praznik) obed: zelenjavna juha, pljučna pečenka kot divjačina, široki rezanci, kompot, biškotni zavitek. **Večerja:** obloženi kruhki, potica, čaj.

Nedelja, obed: na goveji juhi rezanci, svinjska pečenka v mrežici garnirana s posiljenim zeljem in prtiškim krompirjem, mešan kompot. **Večerja:** kuhana telečja kračica s hrenom.

Mladi zajček v kvašni omaki. Sprednje dele in drobovje divjega zajca, ki jih imam en dan v kvaši, zrežem na primerne kosčke in nasolim. V kozici razbalim žlico masti in eno žlico drobno zrezane prekajene slanine dam notri eno drobno zrezano čebulo, nastrgam korenček petršiljevo korenino in kosček zelene. V te vložim meso, ga popram in pokritega dušim, da se zmehča. Medtem ga po potrebi zalivam s kvašo. Ko je meso mehko, ga pobrem na krožnik, v kozico na korenine dam pol žlice moke, zalijem s kvašo in še nekoliko pokuham nato pa brelačim v drugo kozico. Primešam pol žlice naradižnikove mezge ali pa tri žlice dobre kisle smetane in eno žlico kaper. Meso zložim nazaj v omako in pustim na robu štedilnika pokrito do serviranja.

Pljučna pečenka kot divjačina $\frac{1}{2}$ kg pljučna pečenke pretaknem

na gosto s slanino, jo nasolim in popram in dušim na prekajeni slanini in masti s koreninami in zalivam s kvašo kakor zajčka. Ko je meso mehko ga vzamem iz kozice, zrežem na lepe rezine, zložim na krožnik in oblijem z na gornji način pripravljeno omako.

Božični punč z vinom. $\frac{1}{4}$ kg sladkorne sipe raztopim v $\frac{1}{4}$ litru dobrega vina. To vlijem med $\frac{1}{4}$ litra vrele vode in pustim, da se enkrat vse skupaj prevre. Odstavim od ognja in primešam sok od pol limone, pol oranže, in pol osminke ruma ali konjaka in serviram vroče.

Jajčni punč. Tri osminke litra dobrega rdečega ali belega vina zavrem s kosčkom vanilije in ohladim. V kotličku stepam s šibco tri rumenjake 15 dkg sladkorja v prahu in sok ene oranže toliko časa, da se zgosti in speni, na to dolijem ohlajeno vino in nad ognjem stepam dalje, da se zopet speni in zgosti. Serviram gorke v kristalnih kelihih.

DOMAČE PECIVO ZA BOŽIČNO DREVO

Obročki, srčki, zvezdice. Iz 14 dkg moke, 14 dkg presnega masla, 7 dkg sladkorja, 2 trdo kuhanih rumenjakov in ščepca soli naredim na deski krhko testo. Ko pol ure počiva, ga razvaljam za pol centimentra debelo ter ga z različnimi obodci izkrožim v obročke, srčke, zvezdice in slično. Polagam na pekač, namažem z raztepenim jajcem, potresem z debelo zrezanimi, olupljenimi mandlji in spečem. Pečene in ohlajene pretaknem na dolgo belo nit in porabim za obesek na božično drevo. Izkroženo testo obdelam na novo in izrežem nadaljnje oblike.

Medeni orehi. $\frac{1}{4}$ kg zmletih orehovih jedrc primešam med 2 žlici zavretega medu, dobro premešam in postavim na hlad. Ko je ohlajeno, zajemam to zmes s kavino žličko in oblikujem za oreh debele, podolgate kroglice, povaljam jih po zribani čokoladi in polagam na pekač. Ko imam vse gotove, jih postavim na hlad, da se popolnoma strdijo. Nato jih zavijem v raznobarvni stanjolni papir, pretaknem skozi sredino z iglo nit in jih porabim za obesek na drevo.

Čokoladne osmice in prestice. Iz 18 dkg moke, 10 dkg presnega masla, 9 dkg sladkorja, dveh rumenjakov in 9 dkg zmehčane čokolade zamesim na deski testo. Naredim štručko in jo zrežem na oreh debele kose. Iz teh oblikujem kakor svinčnik debele palčice, zavijem jih v majhne osmice in prestice ter spečem na zmerni vročini. Porabim jih za obesek na drevo.

U-a.

zasmehovani »cul de Parize« — naštevati bi lahko v brezkončnost.

Kakor vidimo, res ni tako lahko pripisati mubastemu in nestalnemu modnemu razvoju kaknega konkretnega »smisla«. Toda — ali je to končno potrebno? Ali se to ne pravi, po znanem pregovoru, streljati s topovi na vrabce? Zakaj se ne odrečemo vseh globokoumnih poizkusov razlag in se ne zadovoljimo z ugotovitvijo: moda se spreminja, ker se žene ves-tiljo vsega novega, ne glede na to, ali je to »novo« lepše ali grše, bolj prikladno od prejšnjega ali manj prikladno? S tem, bi človek rekel, je vse povedano, kar je moči reči o »smislu« mode.

Vzrok zadnje poplave na Kitajskem

Kitajci so že pred kakimi 2000 leti zavarovali bregove reke Hoangho z visokimi nasipi, ki naj bi varovali deželo pred poplavami. Nasipi so res dolgo časa ustrezali svojemu namenu, toda počasi so postali prenizki. Kitajci namreč niso računali, da reka nenehoma naplavlja blato in da se dno struge zaradi tega neprestano dviga. To napako so sproti popravljali s tem, da so gradili vedno nove nasipe, bolj in bolj od-

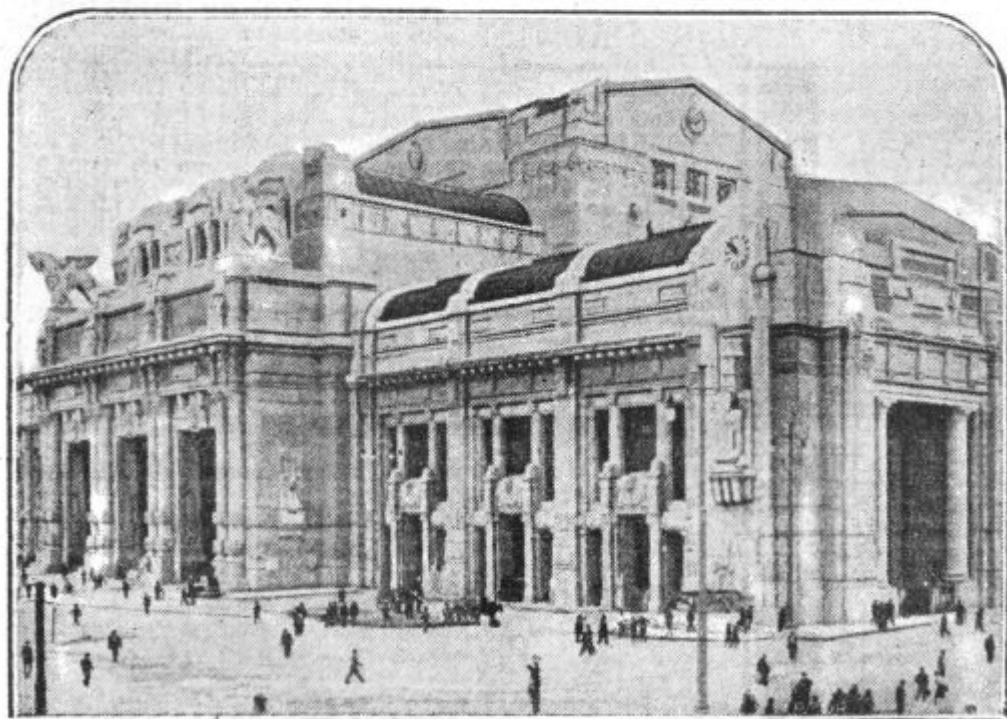
daljene od sredine struge, kar pa je pomagalo le začasno. Zakaj vsaka nova visoka voda je našla strugo zasuto in se je razlila preko nasipov ter poplavlila cele pokrajine. Največja katastrofa ki jo je na ta način povzročil Hoangho, je bila 1853. Takrat je veletok popolnoma spremenil staro strugo in izliv v morje.

Prvi ilustrovani list

Osnoval ga je najbrž Alžaban Hoffmann, opravnik v mestecu Benfeldu. 1783 se je nastanil v Parizu, kjer je s svojim sinom prosil dovoljenja za politipno tiskarno in ga dobil 3. dec istega leta. Njegov »Journal polytype des Sciences et des Arts« je prvič izšel 20 febr. 1786. Po enem letu je prenehal. Uprava »Graphique«, velikega časopisa s slikami, je ustanovila pravi dnevnik s podobami: Daily Graphic. Na Francoskem je prvi tak dnevnik izhajal z imenom »Journées« od 23. nov. 1885 do 8. febr. 1886.

Moderno stavbarstvo

Pročelje novega glavnega kolodvora v Milanu

ŽIVLJENJE IN SVET

v novem letu

Zaključuje se deseta knjiga našega obzornika. Z novim letom se prične enajsta knjiga, ki bo izhajala kakor doslej v tedenskih zvezkih v prenovljeni obliki.

Za novo knjigo smo si pridobili med drugim ilustrirano

Zgodovino v zrcalu poštne znamke

Ta serija sestavkov bo zbujala zanimanje roditeljev, učiteljev in filatelistov.

Mikavna zbirka zgodb, ki morajo zanimati vsakega človeka!

Malokdo ve, koliko pomena se skriva v skromni poštne znamki. Vsak odlomek naše serije vas bo iznova prepričal, da so znamke zanimive tudi za tistega, kdor ni sam zbiralec ali zgodovinar-filatelista. »ZGODOVINA V ZRCALU POŠTNE ZNAMKE« je

vzgojno pomembna!

Presenetljiva!

Napeta kakor malokaj!

»ZGODOVINA V ZRCALU POŠTNE ZNAMKE« ima dvojno zaslugo: prvič je nad vse mikavna za zbiralca znamk — in teh je nešteto — in drugič bo zanimala VSAKEGA BRALCA, ne glede na leta in spol. V teh sestavkih ne gre za tehnično opisovanje redkih znamk, ampak za tisto občo, ČLOVEŠKO ZANIMIVOST, ki je vzrok, da se je zbiranje znamk tako razširilo in udomačilo.

»ZGODOVINA V ZRCALU ZNAMK« bo že s prvim nadaljevanjem postala

**TEŽKO PRIČAKOVANI VSAKOTEDENSKI DOGODEK
ZA NAŠE BRALCE!**

Nadalje bomo priobčevali prav tako ilustrirano serijo

Tri minute potovanja

po vsem svetu, kar bo nedvomno zanimalo vse naše naročnike.

Navzlic izpopolnitvi vsebine našega obzornika ostane naročnina nespremenjena. Stare, zveste naročnike pa prosimo, naj širijo revijo med svojimi znanci, da jo bomo mogli še bolj izpopolniti, kajti čim širši bo krog naročnikov, tem bogatejša bo revija.

Uredništvo in uprava
tedenske revije

„ŽIVLJENJE IN SVET“

